

Univerzita Pardubice

Fakulta ekonomicko-správní

Problémy eura a jeho budoucnost

Kateřina Válková

**Bakalářská práce
2015**

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina Válková**
Osobní číslo: **E12053**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa: Ekonomika pro kriminalisty
a celníky**
Název tématu: **Problémy eura a jeho budoucnost**
Zadávací katedra: **Ústav ekonomických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

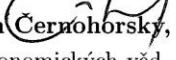
Cílem práce je na základě popisu základních milníků v používání jednotné měny euro popsat hlavní současné problémy eura a na základě toho předpovědět možné alternativy jeho vývoje.

Osnova:

- Základní historické milníky jednotné měny euro.
- Hlavní současné problémy eura.
- Možné alternativní vývoje jednotné měny euro.

Rozsah grafických prací: -
Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

DĚDEK, O. Historie evropské měnové integrace: doba eura. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013, 283 s. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 7/2013. ISBN 978-808-6729-916.
LACINA, L. Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-560-5.
MARKOVÁ, J. Mezinárodní měnová spolupráce: náklady a přínosy členství v měnové unii. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2006, 269 s. ISBN 80-245-1053-7.
MICHL, A. MICHLiQ inteligentní průvodce ekonomikou: náklady a přínosy členství v měnové unii. 1. vyd. Praha: R Media, 2014, 269 s. ISBN 978-80-905629-2-9.

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Jan Černohorský, Ph.D.
Ústav ekonomických věd

Datum zadání bakalářské práce: 29. září 2014
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2015

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 29. září 2014

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 4. 2015

Kateřina Válková

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce panu Ing. Janu Černohorskému, Ph.D. za jeho odbornou pomoc, cenné rady a poskytnuté materiály, které mi pomohly při zpracování této bakalářské práce.

ANOTACE

Předmětem bakalářské práce na téma „Problémy eura a jeho budoucnost“ je problematika týkající se aktuálních problémů eurozóny a možných alternativ jejich řešení do budoucna. První část je zaměřena na historii měnové integrace a zhodnocení prvních deseti let existence eura. V další části jsou představeny počátky krize eurozóny a její současné problémy. Poslední část je věnována možným řešením současného stavu eurozóny a nastínění budoucnosti eura.

KLÍČOVÁ SLOVA

Euro, eurozóna, Evropská unie, hospodářská a měnová unie, měnová integrace, měnová politika, dluhová krize

TITLE

Problems of the Euro and its Future

ANNOTATION

The subject of bachelor thesis „Problems of the Euro and its Future“ is an issue concerning the current problems in the Eurozone and possible alternatives of their solutions in the future. The first part is focused on history of monetary integration and evaluation of the first ten years of the Euro. The next part presents the beginnings of crisis in the Eurozone and its current problems. The last part is devoted to possible solutions of the current state of the Eurozone and outlining the future of the Euro.

KEYWORDS

The Euro, Eurozone, the European Union, Economic and Monetary Union, monetary integration, monetary policy, debt crisis

OBSAH

ÚVOD	10
1 MYŠLENKY JEDNOTNÉ MĚNY V EVROPĚ	11
1.1 KONFERENCE V BRETTON WOODS.....	11
1.2 SCHUMANOVA DEKLARACE	12
1.3 EVROPSKÁ PLATEBNÍ UNIE A EVROPSKÁ MĚNOVÁ DOHODA	12
1.4 ŘÍMSKÉ SMLOUVY	12
1.5 WERNERŮV PLÁN.....	13
2 MEZNÍKY NA CESTĚ K EVROPSKÉ UNII A SPOLEČNÉ MĚNĚ	14
2.1 EVROPSKÝ MĚNOVÝ SYSTÉM	14
2.1.1 Prvky Evropského měnového systému.....	15
2.2 CESTA K EVROPSKÉ UNII.....	15
2.2.1 Jednotný evropský akt.....	16
2.2.2 Delorova zpráva.....	16
2.2.3 Maastrichtská smlouva.....	17
2.3 ZAVEDENÍ EURA.....	21
2.3.1 Vstup do měnové unie.....	21
2.3.2 Euro jako společná měna	23
2.3.3 Eurozóna	24
2.3.4 Výhody a nevýhody měnové unie	25
3 PRVNÍCH DESET LET EURA.....	27
3.1 ÚSPĚCHY EURA	27
3.2 NEDOSTATKY HOSPODÁŘSKÉ A MĚNOVÉ UNIE	30
4 SOUČASNÉ PROBLÉMY EURA.....	32
4.1 POČÁTEK KRIZOVÉHO OBDOBÍ	32
4.1.1 Hypoteční bublina	33
4.1.2 Pád Lehman Brothers	33
4.1.3 Hospodářská krize	34
4.2 AKTUÁLNÍ PROBLÉMY EUROZÓNY	35
4.2.1 Krize veřejných financí	36
4.2.2 Nedokonalost jednotné měnové politiky	40
5 MOŽNÉ ALTERNATIVY VÝVOJE EURA.....	43
5.1 ODCHOD NĚKTERÝCH ZEMÍ Z EUROZÓNY	43
5.2 ROZPAD EUROZÓNY A NÁVRAT K VLASTNÍM MĚNÁM	44
5.3 NOVÉ SESKUPENÍ	45
5.4 DALŠÍ MOŽNOSTI VÝVOJE EURA	46
ZÁVĚR.....	47
POUŽITÁ LITERATURA	49

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Etapy Hospodářské a měnové unie	18
Tabulka 2: Plnění maastrichtských kritérií v roce 1997	20
Tabulka 3: Kvalifikace na zakládajícího člena eurozóny	22
Tabulka 4: Datum ukončení platnosti národních měn a přepočítací koeficienty	24
Tabulka 5: Vybrané charakteristiky eurozóny v mezinárodním srovnání.....	28
Tabulka 6: Statisticky měřená a vnímaná inflace v některých zemích eurozóny.....	31
Tabulka 7: Revize řecké vládní statistiky v roce 2004.....	36
Tabulka 8: Zadlužení veřejného sektoru ve vybraných zemích eurozóny	37

SEZNAM ILUSTRACÍ

Obrázek 1: Vývoj kurzu eura vůči dolaru a jenu.....	29
Obrázek 2: Zadluženost států eurozóny v % k HDP	39

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

EBRD	Evropská banka pro obnovu a rozvoj
ECB	Evropská centrální banka
ECU	Evropská měnová jednotka
EHS	Evropské hospodářské společenství
EIB	Evropská investiční banka
EMA	Evropská měnová dohoda
EMI	Evropský měnový institut
EPU	Evropská platební unie
ERM	Mechanismus směnných kurzů
ES	Evropská společenství
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
EUR	euro
EURATOM	Evropské sdružení pro atomovou energii
Eurostat	Evropský statistický úřad
FED	Federální rezervní systém
HDP	hrubý domácí produkt
HMU	Hospodářská a měnová unie
JEA	Jednotný evropský akt
JPY	japonský jen
mld.	miliarda
MMF	Mezinárodní měnový fond
USA	Spojené státy americké
USD	americký dolar

ÚVOD

V dnešní době je otázka budoucnosti eura a celé eurozóny velmi aktuální a možnosti jejich dalšího vývoje jsou předmětem mnoha diskusí a debat na úrovni odborné i široké veřejnosti, přičemž se euro setkává spíše s negativním ohlasem.

Žijeme ve světě, který se každým dnem mění. Den co den nám jsou předkládány nové informace, které musíme vstřebat a zohlednit je při našem dalším jednání a rozhodování. Každý den přináší nová pozitiva, ale i zvraty, s nimiž je potřeba se rychle, ale i uváženě vypořádat. A ani v otázce řešení problémů eurozóny a dalšího vývoje eura tomu není jinak.

Eurozóna se v současnosti potýká s problémy, jež nastaly v důsledku pár krizových momentů a které postihly některé její členské státy. I po několika letech však stále není krizové období překonáno a tak se neustále hledají možná řešení této nežádoucí situace. Zvolení některého z navrhovaných scénářů bude mít dopad nejen na eurozónu, ale i na celou Evropskou unii, Evropu a vůbec na celý svět. Proto je velmi důležité zkoumat jednotlivé možnosti a snažit se předvídat i možné dopady, které by dané rozhodnutí mohlo do budoucna přinést a zároveň se dívat i zpět a poučit se z minulých chyb, jež byly zapříčiněny nesprávnými rozhodnutími.

Dění ve světě je momentálně velmi nepředvídatelné, vztahy mezi státy jsou napjaté a situaci nepomáhají ani stále přetrvávající konflikty. Je tedy žádoucí tento stav uklidnit a neztěžovat jej vznikem dalších problémů vzešlých z chodu eurozóny.

Cílem práce je na základě popisu základních milníků v používání jednotné měny euro popsat hlavní současné problémy eura a na základě toho předpovědět možné alternativy jeho dalšího vývoje.

Ke splnění hlavního cíle je zapotřebí nejprve splnit následující dílčí cíle, a to:

- charakterizovat historické důvody přijetí společné jednotné měny,
- vymezit základní historické milníky jednotné měny euro,
- shrnout úspěchy a neúspěchy eura za prvních deset let jeho existence,
- uvést hlavní současné problémy eura včetně nastínění počátečních problémů.

Na základě splnění těchto dílčích cílů pak lze představit možné alternativy vývoje jednotné měny euro a eurozóny s ohledem na aktuální situaci.

1 MYŠLENKY JEDNOTNÉ MĚNY V EVROPĚ

Vzniku jednotné měny euro, tak jak ho známe dnes, předcházela dlouhá léta evropské integrace a vzájemného vyjednávání, jež byla někdy více či méně úspěšná. První tendence o sjednocení Evropy v různých oblastech se objevily už v době druhé světové války, avšak mezinárodní měnová spolupráce se začala rozvíjet právě až po druhé světové válce, kdy bylo potřeba reagovat na hospodářskou krizi v evropských zemích. Za prvotní úspěch v rámci vytváření prostředí pro jednotnou měnu lze však považovat až rok 1979. První kapitola tedy představuje nástin událostí, jež se dají považovat za počátky vytváření jednotné měny v Evropě, a to právě do roku 1979.

1.1 Konference v Bretton Woods

Již během první světové války vstoupily v povědomí obavy z rozvrácenosti mezinárodních hospodářských a měnových vztahů, kterou válka přinesla. V této době byly zvýšeny státní zásahy do oblastí vnějších vztahů, což mělo za následek omezování zahraničněobchodní spolupráce.¹

V důsledku toho bylo třeba hledat a aplikovat nové formy mezinárodní spolupráce, které by pomohly oživit vztahy mezi státy zejména v hospodářské oblasti, zamezit prohlubování krize a předejít všeobecnému úpadku, který válkou zdevastovaným státům hrozil.

Už od roku 1940 probíhala řada jednání a diskusí, která řešila nové uspořádání mezinárodních měnových vztahů a která předcházela konferenci v americkém městě Bretton Woods. Tato konference se konala v červenci roku 1944 a zúčastnili se jí zástupci 44 států. Cílem konference bylo vytvořit mezinárodní měnový systém, jehož přínos by spočíval v podpoře rozvoje mezinárodního obchodu a zajištění stability mezinárodních hospodářských vztahů.²

Brettonwoodský systém byl založen na systému pevných avšak přizpůsobitelných kurzů. S postupem času se však tento systém ukázal být nestabilním a šel k zániku. V témže roce kdy proběhla konference, byl také zřízen Mezinárodní měnový fond (MMF), jenž měl plnit dohled nad plynulým fungováním globálního kurzového systému. Jeho činnostmi tak byla uskutečňována idea kurzové stability a měnové spolupráce.³

¹ MARKOVÁ, Jana. *Mezinárodní měnová spolupráce: náklady a přínosy členství v měnové unii*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2006, s. 20

² MARKOVÁ, Jana. *Mezinárodní měnová spolupráce: náklady a přínosy členství v měnové unii*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2006, s. 21

³ DĚDEK, Oldřich. *Brettonwoodský řád. Zavedení eura v České republice*. [online]. 1. 1. 2014 [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/brettonwoodsky-rad>

1.2 Schumanova deklarace

Významnou událostí bylo přednesení deklarace, jejímž hlavním tvůrcem byl francouzský politik, diplomat a ekonom Jean Monet a v níž bylo navrženo vytvoření společenství, jehož členové by zavedli společnou těžbu uhlí a výrobu oceli.

Dne 9. května roku 1950 ji přednesl francouzský ministr zahraničí Robert Schuman. V návaznosti na to bylo v roce 1951 založeno Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO), jehož zakládajícími členy byly historičtí rivalové Francie a Spolková republika Německo a dále ještě Itálie, Belgie, Lucembursko a Nizozemsko. Sloučení ekonomických zájmů tak mělo pomoci zvýšit životní úroveň a být prvním krokem na cestě k jednotné Evropě.⁴

1.3 Evropská platební unie a Evropská měnová dohoda

V rámci mezinárodní měnové spolupráce západoevropských zemí byla v roce 1950 podepsána Dohoda o založení Evropské platební unie (EPU). EPU vznikla za účelem pomoci členským zemím při odstraňování devizových omezení a zavádění vnější směnitelnosti.

EPU fungovala až do roku 1958, kdy po zavedení vzájemné směnitelnosti měn západoevropských zemí ukončila svou činnost a navázala na ni Evropská měnová dohoda (EMA). Ta byla podepsána členskými zeměmi EPU už v roce 1955 a jejím cílem bylo přispět k prohloubení spolupráce v oblasti dalšího rozšiřování vnější směnitelnosti měn, a to na úrovni centrálních bank.⁵

1.4 Římské smlouvy

Římské smlouvy z roku 1957 daly vzniknout dvěma významným institucím – Evropskému hospodářskému společenství (EHS) a Evropskému sdružení pro atomovou energii (EURATOM). Hlavním cílem EHS bylo zformování celní unie a společné zemědělské politiky a EURATOM se zaměřilo na koordinaci členských států při zkoumání jaderné energie pro mírové využití.

Otázky měnové integrace se tak omezily pouze na obecné výzvy týkající se koordinace hospodářských politik a chápání kurzových záležitostí jako společného zájmu. Tyto dvě nově

⁴ Evropská unie. Schumanova deklarace z 9. května 1950. [online]. [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/europe-day/schuman-declaration/index_cs.htm

⁵ MARKOVÁ, Jana. *Mezinárodní měnová spolupráce: náklady a přínosy členství v měnové unii*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2006, s. 141,142

vzniklé instituce společně s ESUO byly od července roku 1967 spojeny do jednoho celku s názvem Evropská společenství (ES).⁶

1.5 Wernerův plán

Hospodářská situace byla v padesátých a šedesátých letech minulého století velice příznivá, ať už šlo o otázku tempa hospodářského růstu, nezaměstnanosti, zahraničního obchodu nebo životní úrovně obyvatel. V souvislosti s těmito úspěchy vyvstaly otázky možné měnové integrace a vykročení členských států ES směrem k měnové unii.

Konkrétní podnět k vytvoření hospodářské a měnové unie v rámci ES byl představen na zasedání v Haagu v roce 1969, kdy byl lucemburský ministerský předseda Pierre Werner spolu se skupinou expertů pověřen vypracováním plánu na přechod členských zemí ES k hospodářské a měnové unii. Výsledný plán (též označován jako Wernerova zpráva) byl předložen v roce 1970 a předpokládal vytvoření této unie během deseti let, a to v rámci tří etap. Dle tohoto plánu bylo potřeba zavést úplnou a neodvolatelnou směnitelnost národních měn, mít jednotnou měnovou politiku řízenou centrální měnovou institucí (tedy zřídit Evropskou centrální banku), provádět centralizované rozhodování o rozpočtové politice, liberalizovat pohyb kapitálu a sjednotit daňové systémy.⁷

Wernerův plán byl podporován většinou členských států. Avšak proti této koncepci se postavila Francie, která ji považovala za velký zásah do národní suverenity. Navíc se vyskytly hospodářské problémy, které bylo potřeba řešit na prvním místě a vytváření měnové unie tak muselo ustoupit do pozadí. Z těchto důvodů nebyl tento plán nikdy realizován.⁸

⁶ DĚDEK, Oldřich. *Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, s. 1, 2

^{7,8} MARKOVÁ, Jana. *Mezinárodní měnová spolupráce: náklady a přínosy členství v měnové unii*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2006, s. 147,148

2 MEZNÍKY NA CESTĚ K EVROPSKÉ UNII A SPOLEČNÉ MĚNĚ

První kapitola byla věnována úplným počátkům budování jednotné unie, kdy se jednalo spíše o prvotní myšlenky, ale zásadní pokrok v mezinárodní integraci zde spatřen nebyl.

Následující, poněkud rozsáhlejší kapitola, mapuje jednotlivé mezníky, jež byly důležité pro vytvoření Evropské unie a také společné jednotné měny. Bude zde představen Evropský měnový systém, dále smlouvy, jež vedly k založení Evropské unie a také samotné zavedení eura včetně toho, co tento akt přinesl.

2.1 Evropský měnový systém

I po několika neúspěšných pokusech o integraci v oblasti měnové politiky, které byly nastíněny v předchozí kapitole, se státy nevzdaly této myšlenky a dál se snažily najít tu nejlepší cestu, jak dosáhnout měnové integrace. Úspěch lze však zaznamenat až na konci 70. let. Do té doby pokusy o užší měnovou spolupráci selhávaly z důvodu roztržitosti kurzových režimů a kurzové nestability. Bylo to tedy období neprospívající vzájemnému obchodu. Klíčovým byl rok 1979, kdy vznikl systém, který reagoval na tuto dobu a udával nový směr k dosažení vytýčeného cíle.

Tato kapitola je zaměřena právě na tento úspěšný krok, první z řady dalších postupných úspěchů ve spolupráci států, směřující ke společné měnové politice.

Nová iniciativa vytvoření evropského měnového systému byla realizována díky úsilí německého kancléře Helmuta Schmidta a francouzského prezidenta, jímž byl v té době Valéry Giscard d'Estaing. V červenci roku 1978 byl na zasedání Rady ministrů představen návrh Evropského měnového systému (EMS), jenž se opíral o tyto zásady:

- základním pilířem měl být intervenční mechanismus, který měl zajistit kurzovou stabilitu a měl zahrnovat měny všech zemí;
- měla vzniknout Evropská měnová jednotka (ECU);
- politika měnových kurzů vůči třetím státům by byla koordinována členskými zeměmi tohoto systému;
- Evropský fond měnové spolupráce měl být do dvou let nahrazen Evropským měnovým fondem.

Hlavním cílem EMS bylo obnovení stabilních kurzových vztahů mezi měnami členských států a také izolace od negativního vlivu amerického dolaru. EMS oficiálně zahájil svoji

činnost 13. března 1979. Zapojili se do něj všechny členské země ES (tedy Belgie, Dánsko, Francie, Irsko, Itálie Lucembursko, Nizozemsko, SRN a Velká Británie) a následně se k systému připojily i nové členské země ES. Řecko se připojilo v roce 1984, Španělsko a Portugalsko v roce 1989 a také Finsko, Rakousko a Švédsko v roce 1995.⁹

2.1.1 Prvky Evropského měnového systému

Evropský měnový systém se opíral o tři vzájemně propojené prvky, jimiž byly:

- Evropská měnová jednotka,
- Mechanismus směnných kurzů (ERM),
- úvěrový mechanismus.

Všechny tyto vyjmenované prvky jsou velmi významné, avšak v následující podkapitole bude popsána právě Evropská měnová jednotka, jako jakýsi předstupeň nebo lépe řečeno forma společné měny.

Evropská měnová jednotka

ECU byla měnová jednotka, jejíž hodnota byla odvozována z koše měn členských států ES, přičemž váhy jednotlivých měn odrážely ekonomickou sílu dané země.

Měna ECU měla několik funkcí. Nejenže sloužila jako zúčtovací jednotka orgánů ES, ale také sloužila jako rezervní měna, jež používaly centrální banky při intervencích na devizovém trhu. ECU byla využívána i ke stanovení hodnoty středních kurzů měn členských států. Existovalo též tzv. privátní ECU, čímž se nazývaly finanční produkty, které kopírovaly košovou strukturu oficiální ECU. Jednalo se hlavně o obligace, bankovní vklady a jiné.¹⁰

2.2 Cesta k Evropské unii

Jak již bylo nastíněno v předchozí kapitole, rok 1979 byl velmi významný. EMS byl prvním krůčkem v budování mezinárodní měnové spolupráce. Důkazem toho byla i ECU, jež měla různé funkce a byla rovněž představena v samostatné podkapitole. Myšlenka úplné měnové spolupráce včetně dalších oblastí spolupráce, jako je např. hospodářská a politická, však měla před sebou ještě hodně dlouhou cestu, než byla alespoň částečně uskutečněna.

⁹ MARKOVÁ, Jana. *Mezinárodní měnová spolupráce: náklady a přínosy členství v měnové unii*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2006, s. 152,153

¹⁰ DĚDEK, Oldřich. *Evropský měnový systém. Zavedení eura v České republice*. [online]. 1. 1. 2014 [cit. 2014-11-29]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/evropsky-menovy-system>

V této kapitole budou představeny další kroky na cestě k budování spolupráce států v různých oblastech, na jejímž konci se zrodila Evropská unie.

2.2.1 Jednotný evropský akt

Na počátku 80. let byla díky fungování EMS zajištěna měnová stabilita a státy si uvědomovaly, že je načase udělat další krok v rámci mezinárodní spolupráce. Vedlo je k tomu i rozšíření ES o Řecko a předpoklad rozšíření o další státy. V roce 1985 se tedy představitelé členských států ES dohodli, že bude potřeba vytvořit jednotný vnitřní trh, jenž by umožňoval volný pohyb zboží, služeb, osob a kapitálu. Tímto úkolem byla pověřena Komise ES, která ještě téhož roku předložila tzv. Bílou knihu. Ta obsahovala více než 280 zbývajících překážek, které by bylo potřeba odstranit k dosažení vytýčeného cíle a jelikož samotná Bílá kniha neměla právně závazný účinek, byl v roce 1986 podepsán tzv. Jednotný evropský akt (JEA), jímž se členské státy zavazovaly k přechodu na jednotný vnitřní trh.¹¹

Aby byl zajištěn hladký přechod na jednotný vnitřní trh, došlo k přizpůsobení hlasování v institucích ES. Namísto jednomyslného hlasování se v otázkách vnitřního trhu začalo rozhodovat kvalifikovanou většinou. Díky JEA byly také posíleny pravomoci Evropského parlamentu.¹²

2.2.2 Delorsova zpráva

Po podepsání JEA, který deklaroval přechod k jednotnému trhu, byly státy nabuzeny k dalším činnostem směřujícím ke spolupráci ve více oblastech, a to hlavně v rámci měnové integrace.

A tak hned v roce 1988 na setkání představitelů členských států ES v Hannoveru byla ustanovena skupina expertů, skládající se z guvernérů centrálních bank členských zemí ES, tří nezávislých expertů a v čele stál tehdejší předseda Komise ES Jacques Delors. Jejich úkolem bylo vypracovat plán k uskutečnění Hospodářské a měnové unie (HMU). Ustanovený výbor pak 12. dubna roku 1989 předložil tzv. Delorovu zprávu.

Podle Delorovy zprávy mělo být měnové unie dosaženo ve třech etapách. První etapa byla zaměřena na posílení koordinace měnových politik a její začátek byl stanoven na 1. července 1990. Ve druhé etapě mělo dojít k posílení koordinace hospodářských a rozpočtových

¹¹ MARKOVÁ, Jana. *Mezinárodní měnová spolupráce: náklady a přínosy členství v měnové unii*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2006, s. 177,178

¹² CIHELKOVÁ, Eva. *Evropská ekonomická integrace: procesy, politiky, governance*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2011, s. 67

politik a měla být zahájena institucionální příprava na zavedení společné měny. A konečně třetí etapa předpokládala zafixování směnných kurzů a zavedení společné měny.¹³

Delorova zpráva byla schválena Evropskou radou na zasedání v Madridu v červnu roku 1989. Na Delorovu zprávu navázala ještě mezivládní konference, jež svoji činnost prováděla od prosince 1990 do prosince 1991 a jejímž úkolem bylo vypracování právního a institucionálního rámce měnové unie. Výsledkem této konference bylo dosažení dohody týkající se Smlouvy o Evropské unii (též Maastrichtská smlouva), o níž bude pojednávat následující kapitola.¹⁴

2.2.3 Maastrichtská smlouva

V předchozí kapitole již byla zmíněna mezivládní konference, probíhající od konce roku 1990 do prosince 1991, kdy byla v nizozemském Maastrichtu členskými státy ES odsouhlasena Smlouva o Evropské unii, která byla následně 7. února roku 1992 podepsána.

Maastrichtská smlouva obsahuje ustanovení, jimiž se mění a doplňují Římské smlouvy, ale jsou zde i návrhy nových opatření, které se týkají spolupráce v oblasti společného evropského občanství, soudnictví a společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Jelikož tato smlouva navazuje na Delorovu zprávu, jsou zde také blíže definována časová rozmezí jednotlivých etap definovaných právě v této zprávě.¹⁵

První etapa započala 1. července 1990. Podle původního plánu měla skončit koncem roku 1993, a tak se také stalo. Následovala druhá etapa, jejíž počátek se datuje k 1. lednu 1994 a zároveň zahájil svou činnost Evropský měnový institut (EMI), jenž nahradil dřívější Evropský fond měnové spolupráce. Hlavním cílem EMI bylo zajistit měnovou stabilitu. Zahájení třetí etapy nebylo ve smlouvě přesně určeno. Jako předpokládané datum bylo stanoveno 1. ledna 1997 a v nejhorším případě měla třetí etapa začít 1. ledna 1999.¹⁶

Co konkrétně představují jednotlivé etapy, resp. jaké cíle v nich byly stanoveny, lépe znázorňuje následující tabulka 1 s rozdělením jednotlivých tří etap včetně časového rozmezí, kdy měly být etapy zahájeny.

¹³ LACINA, Lubor. *Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 209, 210

¹⁴ DĚDEK, Oldřich. *Maastrichtská smlouva. Zavedení eura v České republice*. [online]. 1. 1. 2014 [cit. 2014-12-27]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/maastrichtska-smlouva>

¹⁵ MARKOVÁ, Jana. *Mezinárodní měnová spolupráce: náklady a přínosy členství v měnové unii*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2006, s. 182

¹⁶ MARKOVÁ, Jana. *Mezinárodní měnová spolupráce: náklady a přínosy členství v měnové unii*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2006, s. 183, 185

Tabulka 1: Etapy Hospodářské a měnové unie

PRVNÍ ETAPA od 1. července 1990	Úplná liberalizace kapitálových obchodů
	Užší spolupráce mezi centrálními bankami
	Volné používání ECU
	Zlepšení hospodářské konvergence
DRUHÁ ETAPA od 1. června 1994	Založení EMI
	Zákaz úvěrování veřejného sektoru centrálními bankami
	Užší koordinace měnových politik
	Posílení hospodářské konvergence
	Založení Evropského systému centrálních bank
	Přípravné práce na třetí etapě
TŘETÍ ETAPA od 1. ledna 1999	Neodvolatelné stanovení směnných kurzů
	Zavedení eura
	Provádění jednotné měnové politiky Evropským systémem centrálních bank
	Nabytí účinnosti mechanismu směnných kurzů v rámci EU (ERM II)
	Nabytí účinnosti Paktu stability a růstu

Zdroj: *Hospodářská a měnová unie (HMU). Evropská centrální banka. [online]. [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://www.ecb.europa.eu/ecb/history/emu/html/index.cs.html>*

K tabulce 1 je nutné poznamenat, že Pakt stability a růstu (známý též jako Pakt o stabilitě a růstu) je souborem evropských právních norem, který byl schválen roku 1997 Evropskou radou v Amsterdamu. Jeho pravidla pak prošla několika revizemi. Pakt stručně řečeno zakazuje státům EU hospodařit s nadměrnými rozpočtovými schodky. Lze ho chápat jako upřesnění ustanovení Maastrichtské smlouvy, takže se nevztahuje pouze na členské státy eurozóny, ale na všechny státy v EU. Výjimkou jsou jen některá opatření (např. v oblasti sankcí), která jsou závazná pouze pro státy eurozóny.¹⁷

V této smlouvě byla také definována kritéria, jejichž splnění bylo podmínkou pro vstup země do třetí etapy. Tato konvergenční kritéria (označována také jako maastrichtská kritéria) jsou představena níže.

Konvergenční kritéria

To, zda je stát připravený na vstup do HMU, resp. do třetí etapy definované Delorsovou zprávou, je hodnoceno pomocí konvergenčních kritérií stanovených v Maastrichtské smlouvě. Jejich hodnocení provádí Evropská komise a Evropská centrální banka a to v pravidelných

¹⁷ DĚDEK, Oldřich. Pakt stability a růstu. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 1. 12. 2013 [cit. 2015-01-19]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/pakt-stability-a-rustu>

dvouletých intervalech, nebo ještě výjimečně na požádání uchazečské země, přičemž je nezbytné, aby všechna kritéria byla splněna současně. Sledovaná ekonomická kritéria jsou tato čtyři:

- kritérium cenové stability,
- kritérium dlouhodobých úrokových sazeb,
- kritérium kurzové stability,
- kritérium udržitelnosti veřejných financí.

U kritéria cenové stability je pro uchazečskou zemi důležité, aby průměrná míra inflace, měřená během jednoho roku před provedením hodnocení, nepřekročila o více jak 1,5 procentního bodu míru inflace nanejvýš tří členských zemí, které v oblasti cenové stability dosáhly nejlepších výsledků.

Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb stanovuje, že v průběhu jednoho roku před provedením šetření nesmí průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba přesáhnout o více než 2 procentní body úrokovou sazbu nejvýše tří členských států, jež v oblasti cenové stability dosáhly nejlepších výsledků, přičemž dlouhodobá úroková sazba je aritmetickým průměrem za posledních 12 měsíců.

V případě kritéria kurzové stability se od uchazečské země požaduje, aby se účastnila mechanismu ERM II alespoň po dobu dvou let před šetřením a aby nebyl po tuto dobu její směnný kurz vystavován silným tlakům.

U kritéria udržitelnosti veřejných financí se sledují dvě hlediska, a to poměr schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu (HDP) a poměr zadlužení k HDP. U poměru plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k HDP, se nesmí překročit referenční hodnota 3 % nebo by tento poměr musel podstatně a nepřetržitě klesat a dosáhnout úrovně poblíž referenční hodnoty nebo by se muselo jednat o překročení pouze výjimečné a dočasné. Dále se sleduje poměr zadlužení k HDP, který nesmí překročit referenční hodnotu 60 % nebo se tento poměr dostatečně snižuje a blíží se k referenční hodnotě.^{18, 19}

¹⁸ DĚDEK, Oldřich. Maastrichtská kritéria. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 1. 12. 2013 [cit. 2014-12-27]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/maastrichtska-kriteria>

¹⁹ *Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie: Listina základních práv Evropské unie*. Úřad pro publikace Evropské unie, 2010, s. 108, 109, 281, 282

To, jak jednotlivé státy plnily v rozhodném roce 1997 jednotlivá maastrichtská kritéria je uvedeno v tabulce 2, v níž jsou žlutě zvýrazněna pole, jejichž hodnoty nesplňují daná kritéria, resp. tato kritéria nesplňují uchazečské státy.

Tabulka 2: Plnění maastrichtských kritérií v roce 1997

	Inflace	Úrokové sazby	Veřejný dluh v % HDP	Deficit veřejného rozpočtu v % HDP	Členství v ERM
Belgie	1,4	5,7	122,2	2,1	Ano
Dánsko	1,9	6,7	65,1	-0,7	Ano
Finsko	1,3	5,9	55,8	1,1	Ano
Francie	1,2	5,5	58,0	3,0	Ano
Irsko	1,2	6,2	66,3	-0,9	Ano
Itálie	1,8	6,7	121,6	2,7	Ano
Lucembursko	1,4	5,6	6,7	-1,7	Ano
Německo	1,4	5,6	61,3	2,7	Ano
Nizozemsko	1,8	5,5	72,1	1,4	Ano
Portugalsko	1,8	6,2	62,0	2,5	Ano
Rakousko	1,1	5,6	66,1	2,5	Ano
Řecko	5,2	9,8	108,7	4,0	Ne
Španělsko	1,8	6,3	68,8	2,6	Ano
Švédsko	1,9	6,5	76,6	0,8	Ne
Velká Británie	1,8	7,0	53,4	1,9	Ne

Zdroj: MARKOVÁ, Jana. Mezinárodní měnová spolupráce: náklady a přínosy členství v měnové unii. Vyd. 1.

Praha: Oeconomica, 2006, s. 190

Jak je z tabulky patrné, kritérium cenové stability nesplňovalo pouze Řecko, které překročilo referenční hodnotu 2,7 %, a to o 2,5 procentního bodu (průměrné tempo inflace v zemích s nejnižší inflací, tedy Rakouska, Francie a Irsko, bylo 1,16 %). A jak je vidět, Řecku se nedařilo ani ve splňování dalších kritérií – dlouhodobá nominální úroková sazba měla být maximálně okolo 7,8 %, přičemž Řecko dosáhlo hodnoty 9,8 % (průměr tří nejlepších zemí byl 5,76 %) a podíl deficitu veřejného rozpočtu na hrubém domácím produktu měl dosahovat nejvýše 3 % - zde mělo Řecko 4,0 %. Požadavek týkající se členství v ERM II nesplňovalo kromě Řecka ještě Švédsko a Velká Británie. Finsko a Itálie se zapojily do ERM II až v roce 1996 a nebyl tak splněn požadavek alespoň dvouletého členství, nicméně obě tyto země dodržovaly povolené oscilační pásmo i před vstupem do kurzového mechanismu. Nejvíce států se však potýkalo s problémy v oblasti veřejného dluhu, kdy jeho podíl na hrubém domácím produktu nesměl překročit 60 %, což se podařilo jen Finsku, Francii, Lucembursku a Velké Británii.

2.3 Zavedení eura

V Maastrichtské smlouvě byly kromě jiného časově definovány jednotlivé etapy na cestě k dosažení hospodářské a měnové unie a jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, třetí a poslední etapa měla začít počátkem roku 1997 a jako nejzazší termín začátku třetí etapy bylo stanoveno datum 1. ledna 1999. Tato závěrečná etapa se vyznačovala zafixováním směnných kurzů a zavedením jedné společné měny pro členské státy.

Předpokladem k tomu, aby státy mohly přijmout tuto společnou měnu, bylo splnění ekonomických konvergenčních kritérií, rovněž ustanovenými v Maastrichtské smlouvě. Jak tato kritéria jednotlivé státy splňovaly, bylo znázorněno v závěru předešlé kapitoly v tabulce 2.

Jelikož většina států nespĺňovala alespoň jedno z těchto kritérií a pro vznik měnové unie v roce 1997 bylo potřeba, aby je splňovala alespoň polovina členských států, zůstal tento termín nevyužit. Naproti tomu u druhého termínu nebyl přímo stanoven počet účastníků, a tak mohl do měnové unie vstoupit libovolný počet členských států.

V této kapitole bude nastíněna problematika plnění maastrichtských konvergenčních kritérií jednotlivými státy, jako podmínky ke vstupu do měnové unie a následné zavedení jednotné měny.

2.3.1 Vstup do měnové unie

Po nevytvoření měnové unie v roce 1997 se pro členské státy Evropské unie (EU) stal motivačním prvkem rok 1999, kdy se opět naskytl možnost vstupu do měnové unie, s čímž bylo spojeno i přijetí společné měny.

Na základě podkladů od Evropské komise a Evropského měnového institutu, kde bylo posouzeno, zda jednotlivé státy splňují konvergenční kritéria a které byly předloženy v březnu roku 1998, Evropská rada v květnu téhož roku rozhodla, že zakládajícími členy eurozóny (tedy státy používající stejnou měnu) bude 11 států. Těmito zakládajícími členy byla Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko a Španělsko.²⁰

²⁰ DĚDEK, Oldřich. Vznik eurozóny. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 1. 12. 2013 [cit. 2014-12-28]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/vznik-eurozony>

Výsledky plnění konvergenčních kritérií plněných jednotlivými státy, které byly posuzované v roce 1998, jsou k nahlédnutí v tabulce 3. Zároveň je zde i zhodnocení, zda se může daná země stát zakládajícím členem eurozóny.

Tabulka 3: Kvalifikace na zakládajícího člena eurozóny

	Inflace	Sazby	Deficit	Dluh	ERM	Kvalifikace
	2,7 %	7,8 %	-3 % HDP	60 % HDP	Dva roky	
Belgie	1,4	5,7	-2,1	122,2	ano	Ano
Dánsko	1,9	6,2	0,7	65,1	ano	Ne
Finsko	1,3	5,9	-0,9	55,8	ano	Ano
Francie	1,2	5,5	-3,0	58,0	ano	Ano
Irsko	1,2	6,2	0,9	66,3	ano	Ano
Itálie	1,8	6,7	-2,7	121,6	ano	Ano
Lucembursko	1,4	5,6	1,7	6,7	ano	Ano
Německo	1,4	5,6	-2,7	61,3	ano	Ano
Nizozemsko	1,8	5,5	-1,4	72,1	ano	Ano
Portugalsko	1,8	6,2	-2,5	62,0	ano	Ano
Rakousko	1,1	5,6	-2,5	66,1	ano	Ano
Řecko	5,2	9,8	-4,0	108,7	ne	Ne
Španělsko	1,8	6,3	-2,6	68,8	ano	Ano
Švédsko	1,9	6,5	-0,8	76,6	ne	Ne
Velká Británie	1,8	7,0	-1,9	53,4	ne	Ne

Zdroj: DĚDEK, Oldřich. Vznik eurozóny. Zavedení eura v České republice. [online]. 1. 12. 2013 [cit. 2014-12-28]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/vznik-eurozony>

Z výše uvedené tabulky je vidět, že čtyři členské státy se nestaly zakládajícími členy eurozóny. Dánsko a Velká Británie si při vyjednávání Maastrichtské smlouvy prosadily trvalou výjimku z povinnosti zavést společnou jednotnou měnu a tuto výjimku se nyní rozhodly využít. Švédsko se nezapojilo do kurzového uspořádání ERM a proto se také nestalo zakládajícím členem. A konečně Řecko, které sice projevovalo zájem na tom, stát se zakládajícím členem, nicméně nesplňovalo požadovaná kritéria.

Ještě v červnu roku 1998 zahájila svou činnost Evropská centrální banka (ECB), jež navázala na činnosti Evropského měnového institutu v oblasti přípravy na provádění jednotné měnové politiky.²¹

²¹ DĚDEK, Oldřich. Vznik eurozóny. Zavedení eura v České republice. [online]. 1. 12. 2013 [cit. 2014-12-28]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/vznik-eurozony>

2.3.2 Euro jako společná měna

Stanovený termín započetí třetí etapy byl dodržen, a tak 1. ledna roku 1999 spatřila světlo světa společná jednotná měna pro členské státy eurozóny – euro. Ovšem tato měna existovala pouze v bezhotovostním styku, tedy jako písemné záznamy na bankovních účtech, kdy záleželo na uvážení firem a domácností, do jaké míry se rozhodnou zapojovat euro do svých bezhotovostních transakcí.

Toto přechodné období, kdy bylo euro známo jako bezhotovostní platidlo, trvalo celkem tři roky, tedy přesně tak, jak o tom rozhodlo zasedání Evropské rady v Madridu v roce 1995. Výměna národního oběživa za euro v podobě bankovek a mincí byla zahájena ve všech zemích eurozóny 1. ledna 2002. V následujících dvou měsících probíhal tzv. duální oběh, kdy mezi lidmi kolovaly jak staré národní bankovky, tak nové bankovky a mince eura, přičemž docházelo k jejich výměně, tedy „staré za nové“.²²

Jelikož od 1. března roku 2002 měly být národní měny členských států eurozóny považovány za nezákonná platidla, musely být do té doby staženy z oběhu a být zároveň plně nahrazeny novou jednotnou měnou - eurem. Termíny přechodu, tedy kdy jednotlivé státy eurozóny ukončily platnost svých národních měn včetně přepočítacích koeficientů, jsou uvedeny v následující tabulce 4.²³

²² DĚDEK, Oldřich. Hotovostní euro. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 1. 12. 2013 [cit. 2014-12-28]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/hotovostni-euro>

²³ MARKOVÁ, Jana. *Mezinárodní měnová spolupráce: náklady a přínosy členství v měnové unii*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2006, s. 196

Tabulka 4: Datum ukončení platnosti národních měn a přepočítací koeficienty

Země	Ukončení platnosti národní měny	Přepočítací koeficient 1 EUR =
Belgie	28. 2. 2002	40,3399 BEF
Finsko	28. 2. 2002	5,94573 FIM
Francie	17. 2. 2002	6,55957 FRF
Irsko	9. 2. 2002	0,787564 IEP
Itálie	28. 2. 2002	1936,27 ITL
Lucembursko	28. 2. 2002	40,3399 LUF
Německo	31. 12. 2001	1,95583 DEM
Nizozemsko	28. 1. 2002	2,20371 NLG
Portugalsko	28. 2. 2002	200,482 PTE
Rakousko	28. 2. 2002	13,7603 ATS
Řecko	28. 2. 2002	340,750 GRD
Španělsko	28. 2. 2002	166,386 ESP

Zdroj: MARKOVÁ, Jana. *Mezinárodní měnová spolupráce: náklady a přínosy členství v měnové unii*. Vyd. 1. Praha: *Oeconomica*, 2006, s. 196

V tabulce 4 je uvedeno také Řecko, které získalo členství o dva roky později než ostatní státy, ucházející se o členství v eurozóně.

2.3.3 Eurozóna

Eurozóna je oficiálním označením států používajících společnou jednotnou měnu – euro. Tyto státy mají nejen společnou měnu, ale také měnovou politiku, jež provádí Evropská centrální banka.

Jak již bylo zmíněno, zakládajících členů eurozóny bylo 11 států. Pro připomenutí se jednalo o Belgii, Finsko, Francii, Irsko, Itálii, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko a Španělsko a jako počátek eurozóny se považuje 1. leden 1999, kdy vstoupilo v platnost euro v bezhotovostní formě.

Netrvalo dlouho a nastalo první rozšíření o dalšího člena – Řecko. To se k eurozóně oficiálně připojilo 1. ledna 2001. První zemí z bývalého sovětského bloku, která se k eurozóně přidala, bylo Slovinsko, jež vstoupilo 1. ledna 2007. Dnem 1. ledna 2008 se staly členy eurozóny státy Malta a Kypr. Další rozšíření představoval náš sousední stát Slovensko. To přijalo euro 1. ledna 2009. A ani pobaltské republiky nezůstaly pozadu. 1. ledna 2011 se k eurozóně

připojilo Estonsko následováno Lotyšskem s datem vstupu 1. ledna 2014. Novým členem je pak od 1. ledna 2015 Litva.²⁴

Ustanovením Maastrichtské smlouvy jsou všechny členské státy EU vázány přijetím eura hned, jak budou splněna požadovaná konvergenční kritéria (viz kapitola 3.3.1 Konvergenční kritéria). Výjimkou je pouze Dánsko a Velká Británie, jež si při vyjednávání Maastrichtské smlouvy prosadily trvalou výjimku z povinnosti zavést jednotnou měnu. Ostatní členské země mají uznanou dočasnou výjimku ze zavedení eura. Týká se to tedy České republiky, Bulharska, Chorvatska, Maďarska, Polska, Rumunska a Švédska.²⁵

Je nutné ještě zmínit, že měnu euro přijaly i některé státy, které nejsou členy eurozóny. Po dohodě s EU stanovilo euro jako svou národní měnu Monako, San Marino a Vatikán. Na základě jednostranného rozhodnutí bez dohody s EU určila jako svou měnu euro také Černá Hora a Kosovo. Kromě těchto států se euro používá jako zákonné platidlo v oblastech, jež jsou součástí členského státu eurozóny. Jde o Francouzskou Guyanu, Guadeloupe, Martinik, ostrov Réunion, Madeiru, Azorské ostrovy, Kanárské ostrovy a dále ještě ostrov Saint-Pierre-et-Miquelon, ostrov Mayotte a ostrov Svätý Bartoloměj, které ovšem nerazí vlastní mince.²⁶

2.3.4 Výhody a nevýhody měnové unie

Vstup do měnové unie byl státy považován za velké plus, ovšem i členství v ní přineslo některá negativa, s kterými se státy musely smířit. Jako výhody měnové unie lze považovat např.:

- větší měnovou stabilitu na mezinárodních finančních trzích včetně lepšího postavení EU na těchto trzích;
- nižší míru inflace;
- tlak na snížení úrokových sazeb;
- snížení objemu devizových rezerv;
- eliminaci transakčních nákladů

²⁴ CIHELKOVÁ, Eva. *Evropská ekonomická integrace: procesy, politiky, governance*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2011, s. 210

²⁵ DĚDEK, Oldřich. Členské státy eurozóny. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 1. 1. 2014 [cit. 2014-12-30]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/clenske-staty-eurozony>

²⁶ DĚDEK, Oldřich. Mezinárodní měna. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 14. 1. 2014 [cit. 2014-12-30]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/mezinarodni-mena>

- v souvislosti s pohybem pracovních sil v rámci eurozóny předpoklad snížení průměrné míry nezaměstnanosti;
- transparentnost cen;
- zvýšení konkurence v rámci eurozóny;
- a další.

Je však třeba upozornit i na negativní stránku měnové unie, protože i u tak dlouho připravovaného cíle lze nalézt určité nevýhody, které pro členské státy vyvstanou a jimiž jsou:

- finanční náklady spojené se zavedením jednotné měny;
- ztráta měnové suverenity státu;
- omezení hospodářské politiky, a to ztrátou měnového kurzu jako jejího nástroje;
- ztráta autonomie v oblasti fiskální politiky.

Výše zmiňované výhody a nevýhody měnové unie byly pouze předpokládáné a teprve plynutí času mělo ukázat, zda se vyskytnou další klady a zápory této unie a která z těchto dvou stran převáží tu druhou.^{27, 28}

²⁷ MARKOVÁ, Jana. *Mezinárodní měnová spolupráce: náklady a přínosy členství v měnové unii*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2006, s. 198

²⁸ LACINA, Lubor. *Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 71-90

3 PRVNÍCH DESET LET EURA

Dne 1. ledna 2009 to bylo přesně deset let od zavedení eura státy eurozóny. K těmto jedenácti zakládajícím členským zemím se za toto desetileté období připojily ještě další státy. Které státy to byly a data jejich přístupu byly uvedeny v kapitole 2.3.3.

V první dekádě jeho existence, zaznamenalo euro úspěchy v různých oblastech, ale muselo se také potýkat s nástrahami, jež přinesl novodobý vývoj, a to včetně globálních změn a krizí. V čem lze spatřovat úspěchy a neúspěchy eura a jakým nástrahám muselo čelit, o tom pojednává právě tato kapitola.

3.1 Úspěchy eura

O tom, že zavedení eura znamená pro státy spíše výhody, než nevýhody svědčí fakt, že za prvních deset let vzrostl počet členů eurozóny z jedenácti na patnáct a 1. lednem se jejím členem stalo i Slovensko, tedy po deseti letech bylo euro přijato jako národní měna celkem v šestnácti státech. A o členství v eurozóně byl zájem i nadále. Jak již nyní víme, v současné době je členů eurozóny více a další státy o toto členství usilují.

Se zavedením eura jsou spojeny změny hlavně v makroekonomické oblasti, a to jak v členských, tak v nečlenských zemích. Důležitou roli přitom hraje ECB, která má právě měnovou politiku eurozóny na starosti.

Dle Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru, Výboru regionů a Evropské centrální bance z roku 2008, jež nese název „Deset let HMU: úspěchy a problémy po prvních deseti letech fungování Hospodářské a měnové unie“, jsou úspěchy patrné hned v několika oblastech. První z nich se týká dlouhodobého inflačního očekávání, které bylo měnovou politikou ukotveno na úrovni blízké se definici cenové stability dané ECB. Míra inflace za sledované desetileté období jen mírně překročila 2 % a klesly také nominální úrokové sazby, jejichž průměr se pohyboval kolem 5 %. Také schodek veřejných financí zaznamenal pokrok, když za rok 2007 dosahoval pouze 0,6 % HDP, což byl nejnižší výsledek za několik desítek let.²⁹

Jako další úspěch vyzdvihuje tato zpráva fakt, že HMU podpořila hospodářskou integraci a integraci trhů. V tomto případě se jedná o vývoj jednotného trhu a integraci trhů zboží

²⁹ Komise ES. Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru, Výboru regionů a Evropské centrální bance ze dne 7. května 2008. *Deset let HMU: úspěchy a problémy po prvních deseti letech fungování Hospodářské a měnové unie*. [online]. 7. 5. 2008 [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0238&from=CS>

a služeb, čemuž mělo pomoci odstranění kurzového rizika a snížení transakčních nákladů v přeshraničním obchodě. Zmíněna je zde i integrace finančního trhu, kdy přeshraniční mezibankovní transakce od zavedení eura trvale rostou. Mezibankovní peněžní trhy v rámci eurozóny jsou tak plně integrovány.

V této době se také upevnila mezinárodní pozice eura, které se stalo druhou mezinárodní měnou světa, hned po americkém dolaru. Euro se tak používalo ve více než jedné třetině všech devizových transakcích. A v souvislosti s hodnocením těchto prvních deseti let se hovoří i o stabilitě, kterou HMU přinesla a díky které jsou státy eurozóny méně náchylné na změny okolního světa, resp. na negativní změny vyvolané vnějším okolím. Právě za přispění stability a politiky soudržnosti, jež se v HMU uplatňuje, došlo k podpoře členských států, snažících se svojí ekonomikou dohnat úroveň vyspělejších států.

Za velký úspěch je považován pokrok ve snížení nezaměstnanosti, jejíž hodnota poklesla na přibližných 7 %. Naproti tomu zaměstnanost se zvýšila o necelých 15 %. Během deseti let byl tak v eurozóně vytvořen rekordní počet pracovních míst, a to šestnáct miliónů.³⁰

Následující tabulka 5 představuje náhled na některé vybrané charakteristiky eurozóny v porovnání s Japonskem a Spojenými státy americkými (USA). V tabulce jsou zaznamenány údaje za léta 1999 až 2007.

Tabulka 5: Vybrané charakteristiky eurozóny v mezinárodním srovnání

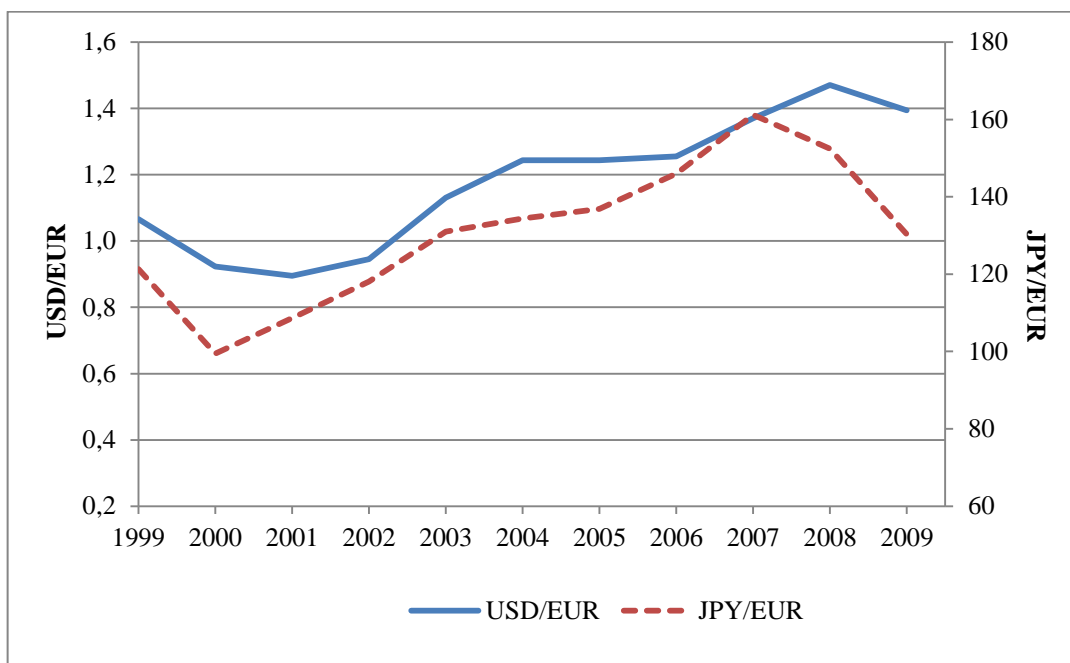
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>Saldo běžného účtu (procento HDP)</i>									
Eurozóna	-0,5	-1,5	-0,3	0,8	0,4	0,8	0,2	0,0	0,3
USA	-3,3	-4,3	-3,8	-4,4	-4,8	-5,5	-6,1	-6,2	-5,3
Japonsko	2,6	2,6	2,1	2,9	3,2	3,7	3,6	3,9	4,8
<i>Vládní dluh (procento HDP)</i>									
Eurozóna	72,0	69,3	68,2	68,0	69,2	69,6	70,2	68,5	66,4
USA	49,4	43,7	43,2	45,4	48,0	48,9	49,2	48,6	49,2
Japonsko	120,9	129,0	136,4	143,3	150,5	156,8	163,2	159,5	-
<i>Vládní deficit (procento HDP)</i>									
Eurozóna	-1,4	0,0	-1,8	-2,6	3,1	-2,9	-2,6	-1,3	-0,6
USA	0,9	1,6	-0,4	-3,8	-4,8	-4,4	-3,6	-2,6	-3,0
Japonsko	-7,4	-7,6	-6,3	-8,0	-7,9	-6,2	-6,7	-1,4	-
<i>Měnový kurz (počet národních jednotek na jedno euro)</i>									
USA	1,07	0,92	0,90	0,95	1,13	1,24	1,24	1,26	1,37
Japonsko	121,3	99,47	108,6	118,0	130,9	134,4	136,8	146,0	161,2

Zdroj: DĚDEK, Oldřich. *Historie evropské měnové integrace: doba eura*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013, s. 70

³⁰ Komise ES. Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru, Výboru regionů a Evropské centrální bance ze dne 7. května 2008. *Deset let HMU: úspěchy a problémy po prvních deseti letech fungování Hospodářské a měnové unie*. [online]. 7. 5. 2008 [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0238&from=CS>

První charakteristika výše uvedené tabulky se týká salda běžného účtu, jehož nejvyšší hodnoty můžeme za sledované období vidět u Japonska, následovaného eurozónou. Co se týká vládního dluhu, tak zde opět můžeme zaznamenat nejvyšší hodnoty u Japonska. Nejnižší hodnoty v této charakteristice byly naměřeny v USA a eurozóna se k nim svými hodnotami pomalu začala přibližovat. Vládní deficit se snížil v eurozóně a v Japonsku a naopak hodnoty USA se dostaly z plusových hodnot na počátku období do hodnot záporných. Poslední charakteristika ukazuje vývoj měnového kurzu vůči americkému dolaru a japonskému jenu. Podle počátečních hodnot a hodnot z konce období lze říci, že euro na konci sledovaného období posílilo vůči oběma měnám.

Na obrázku 1 je blíže graficky znázorněn vývoj měnového kurzu eura (EUR) vůči již výše zmiňovaným světovým měnám – americkému dolaru (USD) a japonskému jenu (JPY).

Obrázek 1: Vývoj kurzu eura vůči dolaru a jenu

Zdroj: Vlastní zpracování dle: Eurostat. *Euro/ECU exchange rates – annual data*. Eurostat. [online]. [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Z uvedeného grafu je více patrný vývoj kurzu eura za první dekádu jeho existence, je zřejmé, že po prvních neúspěších začalo euro zhruba na přelomu let 2000 a 2001 posilovat svou pozici vůči těmto dvěma porovnávaným měnám. Pokles v období okolo roku 2008 lze přisuzovat světové hospodářské krizi, o které bude zmíněno ještě v dalších kapitolách.

3.2 Nedostatky Hospodářské a měnové unie

Navzdory tomu, jaké úspěchy se za deset let fungování HMU vyskytly, se ovšem nepodařilo některé cíle zcela naplnit a na konci první dekády tak stále zůstával prostor pro zlepšení v několika oblastech.

Jako příklad lze uvést tempo hospodářského růstu. Zde se euro a HMU ocitly před velkou kritikou veřejnosti. Potenciální růst na úrovni 2 % za rok byl stále příliš nízký oproti očekávání, jež s sebou vidina měnové unie a jednotné společné měny přinesla. Mezi jednotlivými státy eurozóny byly patrné dlouhodobé a mnohdy dosti výrazné rozdíly, a to hlavně v míře inflace a jednotkových mzdových nákladech.³¹

Úspěchy HMU nejsou lidmi vnímána natolik, jak by si vrcholní představitelé unie přáli. Ba právě naopak. Euro je dle veřejnosti zodpovědné za špatné hospodářské výsledky, které však často bývají důsledkem nesprávně zvolených hospodářských politik jednotlivých států. Lidé se také domnívají, že zavedení eura přímo souvisí se zvýšením cen. Tento jev se dá nazvat jako paradox vnímané inflace, jehož podstatou je mylné mínění veřejnosti, že přechod na euro vyvolal zdražování, ačkoli oficiálně naměřená inflace nezaznamenala v období zavádění eura žádný zvláštní nárůst.³²

V tabulce 6 jsou uvedeny naměřené hodnoty inflace a vnímaná inflace v některých členských zemích eurozóny (v původních jedenácti zakládajících členských státech včetně Řecka) za období 1999 až 2006.

³¹ Komise ES. Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru, Výboru regionů a Evropské centrální bance ze dne 7. května 2008. *Deset let HMU: úspěchy a problémy po prvních deseti letech fungování Hospodářské a měnové unie*. [online]. 7. 5. 2008 [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0238&from=CS>

³² DĚDEK, Oldřich. *Historie evropské měnové integrace: doba eura*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013, s. 92

Tabulka 6: Statisticky měřená a vnímaná inflace v některých zemích eurozóny

	Měřená inflace			Vnímaná inflace		
	1999-01	2002-04	2005-06	1999-01	2002-04	2005-06
Belgie	2,1	1,6	2,4	29	44	53
Finsko	2,3	1,2	1,0	-11	5	-4
Francie	1,4	2,1	1,9	5	45	47
Irsko	3,9	3,7	2,4	40	53	38
Itálie	2,2	2,6	2,2	25	52	37
Lucembursko	2,4	2,6	3,4	-	38	41
Německo	1,3	1,4	1,9	23	48	27
Nizozemsko	3,2	2,5	1,6	28	61	25
Portugalsko	3,1	3,1	2,6	29	46	42
Rakousko	1,6	1,6	1,9	-1	36	35
Řecko	2,9	3,5	3,4	18	57	66
Španělsko	2,8	3,2	3,5	20	52	52

Zdroj: DĚDEK, Oldřich. *Historie evropské měnové integrace: doba eura*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013, s. 70

Při porovnávání hodnot naměřené inflace a inflace vnímané veřejností, jež jsou zaznamenány v tabulce 6, je vidět, jak moc se tyto hodnoty liší. Ve všech případech je vnímaná inflace výrazně odlišná od té měřené a ve většině případů se jedná o mnohem vyšší hodnoty, než jaké ukazuje statistické měření. Tento fakt podporuje definici paradoxu vnímané inflace, který byl popsán v textu výše a který tak dobrému jménu eura v mysli lidí moc nepřispívá.

HMU byl dále vytýkán jeden velký nedostatek – makroekonomické nerovnováhy uvnitř eurozóny a jejich zanedbání. Zejména se jednalo a tyto projevy makroekonomických nerovnováh:

- rozdíly v mírách inflace,
- vysoké obchodní deficity některých členských zemí eurozóny,
- nadměrný vládní dluh některých zemí v eurozóně.

Problematika vysokých obchodních deficitů se týkala hlavně Portugalska, Řecka a Španělska. Státy eurozóny, které se potýkaly s problémem nadměrných vládních dluhů, byly především Itálie a Řecko.³³

Tyto nedostatky HMU se později projeví ve větší síle, a to v době světové krize, kdy bylo poukázáno na chyby hospodářských politik, jež se dostatečně nevěnovaly výše zmíněným projevům nerovnováh.

³³ DĚDEK, Oldřich. První dekáda eura. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 5. 1. 2015 [cit. 2015-02-17]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/prvni-dekada-eura>

4 SOUČASNÉ PROBLÉMY EURA

I přestože za prvních deset let existence eura byly zaznamenány jisté nedostatky HMU, jež byly blíže uvedeny v předchozí kapitole, dá se toto období považovat za vcelku poklidné. Dnes už je to však dalších šest let, které uplynuly od tohoto desetiletého výročí a za tu dobu došlo v eurozóně a vůbec v celé Evropské unii k výrazným změnám. Státy musely čelit mnohým nástrahám vyvolaných krizemi, kterých nebylo zrovna málo.

A proto než budou představeny hlavní současné problémy eurozóny, je nutné seznámit se s počátkem krizového období a upřesnit si důležité krize, kterými to vše začalo. Tímto tématem tak začíná čtvrtá kapitola, v níž budou následně zmíněny i aktuální problémy, s nimiž se eurozóna potýká.

4.1 Počátek krizového období

Chceme-li zjistit počáteční příčinu krizového období, jež se skládá z více jednotlivých krizí na sebe navazujících, musíme hledat už v zakládajících smlouvách, kde se v souvislosti s eurem hovoří o Hospodářské a měnové unii. Reálnou se však stala pouze měnová unie a hospodářská unie měla vzniknout jako důsledek postupného sblížení ekonomik států po zavedení společné jednotné měny. To se ovšem nestalo a právě naopak, docházelo ke stále větším rozdílům v ekonomikách členských států (blíže v kapitole 3.2 Nedostatky Hospodářské a měnové unie).

Vše podpořil ještě Pakt stability a růstu, který stanovil jasná pravidla pro ekonomické politiky států a který prošel několika revizemi, z důvodu nespokojenosti s ním a jeho porušování. Za zmínku stojí také tzv. doložka neposkytnutí pomoci (no bailout clause), jež se stala součástí Maastrichtské smlouvy a měla zajistit, aby ostatní státy nepomáhaly zemi, která se svou nesprávnou fiskální politikou dostala do problémů. Ale ani tato doložka nebyla dodržena a krize celé eurozóny tak měla otevřené dveře.³⁴

Nutno poznamenat, že krize se nedotkla pouze eurozóny nebo EU, ale ovlivnila celý svět a dokonce její prvopočátek vychází z odlišné části světa.

³⁴ BYDŽOVSKÁ, Marie. Kořeny a průběh krize eurozóny. *Euroskop.cz*. [online]. [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9026/sekce/koreny-a-prubeh-krize-eurozony/>

4.1.1 Hypoteční bublina

Úplný počátek krize pochází z jiné části světa, než je Evropa. Její kolébkou byla ekonomika USA, majících svou vlastní měnu a samostatnou měnovou politiku. Americká centrální banka vědomě prováděla v období, kdy se utvářely podmínky pro americkou hypoteční bublinu, velmi uvolněnou měnovou politiku.

Docházelo zde k obrovskému boomu poskytování hypoték americkými bankami, zvláště ve snaze poskytovat levné hypotéky i chudším obyvatelům. Na americkém hypotečním trhu se dokonce vyskytl segment hypoték, pochybných už od samého počátku. Těmto pochybným hypotékám se říkalo tzv. rizikové hypotéky (subprime mortgages).³⁵

Bublina s rizikovými úvěrovými produkty, kterých už byl trh přesycen, došla svého maxima v letních měsících roku 2007, kdy propukla první vlna paniky týkající se hypoteční krize. A opravdový chaos na sebe nenechal dlouho čekat.

4.1.2 Pád Lehman Brothers

Celosvětová finanční krize, jako důsledek americké hypoteční krize, přišla hned následující rok. Pátá největší americká investiční banka Baer Stearns doplatila na hypoteční krizi, způsobenou poskytováním rizikových hypoték a dostala se do problémů. Pomocnou ruku této bance podal Federální rezervní systém (FED).

O pár měsíců později, resp. v září roku 2008 následoval pád další finanční instituce, jednoho ze symbolů amerického finančního světa. Investiční banka Lehman Brothers oznámila rekordní ztrátu 3,2 mld. USD. Její akcie bleskově padaly dolů. Banka požádala FED o pomoc, ale pomoc z jeho strany se nedostavila. Taková ztráta znamenala pro slavnou banku konec. Čtvrtá největší investiční banka v USA, která zaměstnávala na 26 tisíc lidí v 61 pobočkách po celém světě, zkrachovala, a to po 158 letech své existence.³⁶

Pádem Lehman Brothers to ovšem nekončilo. Následoval krach dalších amerických bank a krize překročila i americký kontinent. Do problémů se dostaly i evropské banky. Nestabilita se tak rozšířila i na Evropu. Jako první podlehla finanční krizi islandská ekonomika v říjnu roku 2008. Islandský bankovní sektor s vysokým podílem zahraničních aktivit neustál kolaps

³⁵ DĚDEK, Oldřich. *Historie evropské měnové integrace: doba eura*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013, s. 163, 164

³⁶ STUHLÍK, Jan. Pád Lehman Brothers: Co poslalo svět do finanční propasti. *Penize.cz*. [online]. 14. 9. 2009 [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/svetova-ekonomika/59054-pad-lehman-brothers-co-poslalo-svet-do-financni-propasti>

vzniklý na mezibankovním peněžním trhu. Island musel požádat Mezinárodní měnový fond o finanční pomoc na záchranu domácích bank a celého systému.

Krizi se v brzké době projevila i v dalších evropských zemích, které byly oslabené vlivem makroekonomických nerovnováh (viz kapitola 3.2. Nedostatky Hospodářské a měnové unie). Další obětí bylo Maďarsko, zasažené krizí v listopadu 2008. Následně v lednu roku 2009 čelilo krizi Lotyšsko a v květnu téhož roku ještě Rumunsko. Z důvodu prevence zhroucení platebních bilancí, byly tyto krizí nejvíce postižené státy nuceny požádat o zahraniční finanční pomoc. Je dobré ještě poznamenat, že všechny tyto tři státy byly členy EU, ale nikoliv eurozóny. Pomoci se jim dostalo hlavně od MMF a od Evropské komise v rámci tzv. střednědobé finanční pomoci.³⁷

V případě Maďarska se jednalo o finanční pomoc ve výši 20 mld. EUR, přičemž 12,5 mld. EUR byl vklad MMF v rámci dohody o záložním úvěru, 6,5 mld. EUR činil příspěvek EU v rámci programu na podporu platební bilance a částka 1 mld. EUR byla poskytnuta Světovou bankou. Pomoc Lotyšsku byla ve výši 7,5 mld. EUR. Skládala se z 3,1 mld. EUR od Evropské komise v rámci programu na podporu platební bilance, dále z 1,9 mld. EUR od nordických zemí (Dánska, Finska, Norska a Švédsko). Světová banka a Evropská banka pro obnovu a rozvoj (EBRD) zapůjčily Lotyšsku po řadě 0,4 a 0,1 mld. EUR, Česká republika spolu s Polskem přislíbily po řadě 0,2 a 0,1 mld. EUR a 1,7 mld. EUR poskytl MMF v rámci dohody o záložním úvěru. Finanční pomoc Rumunsku činila stejnou částku, jako tomu bylo u Maďarska, tedy také 20 mld. EUR. Zde byl zahrnut příspěvek od Evropské komise 5 mld. EUR v rámci programu na podporu platební bilance, 13 mld. EUR od MMF v rámci dohody o záložním úvěru, 1 mld. EUR od Světové banky a částkou 1 mld. EUR přispěly společně EBRD a Evropská investiční banka (EIB).³⁸

4.1.3 Hospodářská krize

Krizi způsobená výše uvedenými událostmi v letech 2007 a 2008 nepostihla jen finanční sektor. Hned v jejím závěsu se dostavila hospodářská krize, která s sebou přinesla obavy z následků podobných těm po Velké depresi, jež zasáhla světovou ekonomiku ve třicátých letech minulého století.

³⁷ DĚDEK, Oldřich. Krizové období. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 5. 1. 2015 [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/krizove-obdobi>

³⁸ DĚDEK, Oldřich. *Historie evropské měnové integrace: doba eura*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013, s. 175 - 180

Projevem hospodářské krize by tak mohlo být zastavení úvěrování podniků bankami, pokles investic stejně tak jako výroby, prudký nárůst nezaměstnanosti, nefunkčnost zahraničního obchodu způsobená odbytovými potížemi a mnoho dalších nepříjemných situací.

Dne 22. dubna 2009 MMF v aktualizovaném výhledu předpověděl, že světová ekonomika poklesne asi o 1,3 %, což by znamenalo nejhorší vývoj od druhé světové války.³⁹

Ve snaze předejít výše zmiňovaným negativním důsledkům krize se začaly jednotlivé státy angažovat každý po svém. Byly schvalovány různé záchranné balíčky a plány na podporu ekonomiky, prémie za podporu určitého segmentu ekonomiky (např. tzv. šrotovné, které představovalo jakousi prémie při koupi nového auta a při ekologickém odstranění toho starého), zvýšení záruk na bankovní vklady nebo opatření podporující zaměstnanost. Počátkem roku 2009 se zde tudíž objevily tendence některých států ochraňovat vlastní ekonomiku před konkurenčními důsledky volného trhu, čímž byl popřen jeden z principů Společenství. Navzdory těmto opatřením však došlo ke zvýšení nezaměstnanosti, poklesu příjmů státních rozpočtů v zemích EU a propadu rozpočtů do hlubokých deficitů, přičemž některé státy byly dokonce nuceny požádat o mezinárodní finanční pomoc (jednalo se o Maďarsko, Lotyšsko a Rumunsko - viz předchozí kapitola 4.1.2).⁴⁰

Rok 2009 se tak nesl ve znamení hospodářské recese. Pokles HDP v průměru překročil 4 %, ovšem v některých zemích byl zaznamenán ještě hlubší hospodářský propad. Situaci nepomohl ani Evropský plán hospodářského zotavení, který byl přijat Evropskou radou na začátku prosince roku 2009. A tak si krize začala vybírat své první oběti v podobě států eurozóny.⁴¹

4.2 Aktuální problémy eurozóny

V důsledku výše zmiňovaných událostí se krize v eurozóně stále rozšiřovala a prohlubovala. Následující text zaznamenává sled událostí, jež sice mají počátky v roce 2009, ale jejich následky a řešení problémů z nich vyvstalých jsou aktuální i dnes, kdy jsou předmětem mnoha jednání a debat zabývajících se otázkou krize a dalšího vývoje eura a celé eurozóny.

³⁹ ČT 24. Ekonomická krize: nejdříve špatné hypotéky, poté krach bank. *ČT 24*. [online]. 7. 9. 2009. [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/65850-ekonomicka-krize-nejdrive-spatne-hypoteky-pote-krach-bank/>

⁴⁰ Evropa 2045. Ekonomická krize. *Evropa 2045*. [online]. [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=8&tema=172>

⁴¹ DĚDEK, Oldřich. Krizové období. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 5. 1. 2015 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/krizove-obdobi>

4.2.1 Krize veřejných financí

Od roku 2009 se eurozónou začala šířit dluhová krize, zapříčiněná vysokým veřejným dluhem určitých členských zemí. V některých případech byla způsobena nezodpovědnou fiskální politikou a jinde zas byla důsledkem značných rozdílů mezi výkonností a konkurenceschopností ekonomik členských států eurozóny.

Jako první podleho krizi Řecko. V listopadu 2009 přiznala řecká vláda fakt, že stav veřejných financí je mnohem horší, než jak do té doby tvrdila oficiálně poskytovaná data a země se nachází na prahu bankrotu. Toto prohlášení a výsledky revize prováděné Evropským statistickým úřadem (Eurostat) vyvolaly vlnu kritiky, založené hlavně na tvrzení, že se Řecko stalo členským státem eurozóny podvodem.⁴²

Nesrovnalosti v údajích poskytovaných řeckou vládou byly zaznamenány již v roce 2004. Jak je vidět v tabulce 7, v oblasti veřejného deficitu a veřejného dluhu docházelo ke značnému přikrášlování jinak neuspokojivých výsledků.

Tabulka 7: Revize řecké vládní statistiky v roce 2004

	2000	2001	2002	2003
	<i>Veřejný deficit (procentní podíl na HDP)</i>			
Původní údaje	-2,0	-1,4	-1,4	-1,7
Revidované údaje	-4,1	-3,7	-3,7	-4,6
	<i>Veřejný dluh (procentní podíl na HDP)</i>			
Původní údaje	106,1	106,6	104,6	102,6
Revidované údaje	114,0	114,7	112,5	109,9

Zdroj: DĚDEK, Oldřich. Historie evropské měnové integrace: doba eura. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013, s. 189

Z výsledků kontroly provedené Eurostatem v roce 2004, jež jsou uvedeny v tabulce 7, bylo zjištěno, že údaje o vládním deficitu byly průměrně vylepšeny o dva procentní body a u vládního dluhu činil rozdíl hodnot v průměru osm procentních bodů.

První finanční pomoc Řecku byla zorganizována v květnu roku 2010. Jednalo se o 110 mld. EUR, přičemž 80 mld. EUR bylo poskytnuto v podobě půjčky Evropskou komisí, která tyto finanční prostředky shromáždila od členských států eurozóny a zbylých 30 mld. EUR přispěl MMF jako záložní úvěr.⁴³

Bohužel ani v případě této dluhové krize nezůstalo jen u jednoho státu, ale postupně se rozšířila i do dalších členských zemí eurozóny. Hned po Řecku se s krizí potýkalo Irsko,

⁴² KOHOUT, Pavel. *Finance po krizi: Evropa na cestě do neznáma*. 3. rozšířené vydání. Praha: Grada, 2011, s. 221 - 222

⁴³ DĚDEK, Oldřich. *Historie evropské měnové integrace: doba eura*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013, s. 193

následováno Portugalskem. Do problémů se dostalo také Španělsko. Zde se poprvé setkáváme s pojmem „PIGS“, který vznikl spojením počátečních písmen názvů států postižených krizí a vyžadujících finanční pomoc (tedy Portugal, Ireland, Greece a Spain) a jež v překladu do angličtiny znamená „prasata“. V souvislosti s dluhovými problémy pak bývá k těmto čtyřem státům připojována ještě Itálie a vznikla tak modifikace původního označení na „PIIGS“.

O finanční pomoc zažádalo Irsko v listopadu roku 2010 a na jeho podporu bylo poskytnuto 85 mld. EUR. Půl roku po žádosti Irska, tedy v květnu 2011, bylo k žádosti o finanční pomoc dotlačeno Portugalsko. V tomto případě se jednalo o částku 78 mld. EUR. Situace v Řecku si vyžadovala další pomoc z vnějšku a tak mu byla v březnu roku 2012 poskytnuta pomoc, tentokrát ve výši 130 mld. EUR. V červenci téhož roku byla přislíbena finanční pomoc až do výše 100 mld. EUR dalšímu státu potýkajícímu se s krizí – Španělsku. Tato pomoc byla zacílena hlavně na ozdravení španělského bankovního systému. Krizi však ještě stále nebyl konec. Pátým státem žádajícím o finanční pomoc byl Kypr, který obdržel v dubnu 2013 10 mld. EUR. No a konečně šestým státem, který se potýkal s velkým státním dluhem okolo 120 % HDP a kterému hrozil finanční kolaps, byla Itálie.⁴⁴

V následující tabulce 8 jsou uvedeny údaje o vládním dluhu členských zemí eurozóny postižených krizí a o finanční pomoci, která jim byla nebo měla být poskytnuta. Údaje o dluhu se zde vztahují k roku 2010.

Tabulka 8: Zadlužení veřejného sektoru ve vybraných zemích eurozóny

	Vládní dluh (mld. EUR)	Vládní dluh (% HDP)	Nápravný program (mld. EUR)
Řecko	329,5	145,0	110 + 130
Irsko	144,2	92,5	85
Portugalsko	161,1	93,3	78
Kypr	10,7	61,3	10
Itálie	1841,9	118,6	920
Španělsko	643,1	61,2	320

Zdroj: DĚDEK, Oldřich. Historie evropské měnové integrace: doba eura. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013, s. 204

U nápravného programu pro Itálii a Španělsko jsou uvedeny pouze předpoklady možné finanční pomoci (v tabulce jsou odlišeny kurzívou), které byly odhadnuty ve výši 50 % celkového vládního dluhu, což přibližně odpovídá velikosti nápravného programu

⁴⁴ DĚDEK, Oldřich. Krizové období. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 5. 1. 2015 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/krizove-obdobi>

pro Portugalsko a Irsko. Španělsku byla přislíbena pomoc až do výše 100 mld. EUR, přičemž zatím obdržela necelých 40 mld. EUR.

Finanční pomoc byla státům poskytována prostřednictvím nápravného programu, uzavřeného mezi příjemcem a poskytovatelem pomoci, tedy zejména MMF se záložním úvěrem a Evropská unie, která pro daný účel vytvořila záchranné mechanismy. Dotčené zemi jsou tak formou nápravného programu poskytnuty potřebné finanční prostředky, avšak daný stát musí realizovat konsolidační opatření a strukturální reformy, jejichž cílem má být obnova finanční stability a důvěry finančních trhů. Zda jsou tyto podmínky plněny, je pravidelně kontrolováno a vyhodnocováno a v případě nedodržování daného závazku i sankcionováno pozastavením finanční pomoci.⁴⁵

Dluhová krize, jež zasáhla některé členské státy eurozóny, dala vzniknout myšlenkám směřujícím k návratu některých zemí k jejich původní měně a opuštění eurozóny. Navzdory tomu se ale vyskytly impulsy k ještě většímu prohlubování měnové integrace a rozšiřování eurozóny o další státy. Eurozónu dosud žádný stát neopustil, ba naopak se k ní přidalo Estonsko, Lotyšsko a Litva (viz kapitola 2.3.3 Eurozóna).

Krize si však vyžádala přezkoumání celé situace v eurozóně a vytvoření nových ochranných prvků, které měly pomoci krizové období překonat a předejít podobným nepříjemnostem do budoucna. Bylo potřeba zvýšit dohled nad finančními situacemi členských států a upravit stávající dohody.

Změny se tak projeví hlavně v podobě:

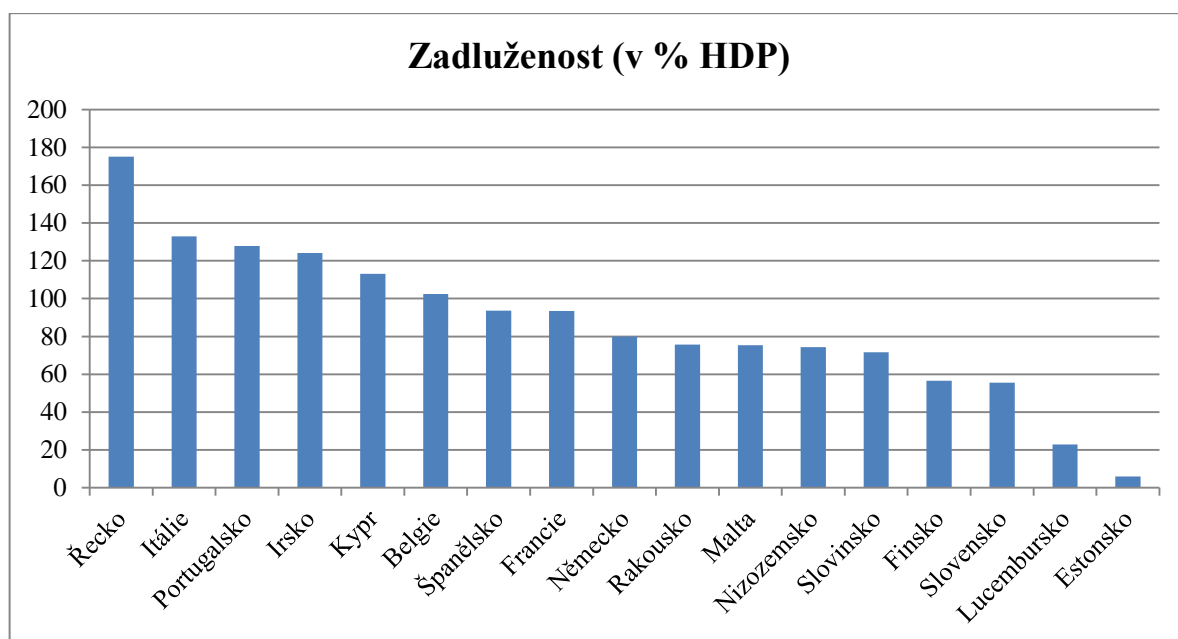
- vzniku nových evropských orgánů pro regulaci finančních trhů;
- postupné realizace plánu na vytvoření bankovní unie, která se opírala a čtyři základní pilíře (jednotná bankovní regulace, jednotný dohled nad bankovním sektorem, jednotný systém pro řešení problémů v bankovním sektoru, jednotný systém pojištění vkladů);
- vytvoření nového rámce pro koordinaci fiskálních a hospodářských politik (tzv. semestr), který byl ustaven k lepší kontrole dodržování rozpočtové disciplíny členských států;
- zvýšení dohledu nad makroekonomickými nerovnováhami;
- vytvoření záchranných mechanismů na obranu finanční stability eurozóny;

⁴⁵ DĚDEK, Oldřich. Krizové období. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 5. 1. 2015 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/krizove-obdobi>

- přijetí Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii;
- a dalších opatření.

V současné době však ještě nebyla krize zcela zažehnána a Řecko nyní silně uvažuje o odchodu z eurozóny.^{46, 47}

V závěru této podkapitoly je ještě uveden graf znázorňující zadluženost států eurozóny, přičemž údaje se vztahují k roku 2013.

Obrázek 2: Zadluženost států eurozóny v % k HDP

Zdroj: Vlastní zpracování dle: Central intelligence agency. *The World Factbook*. CIA. [online]. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2186.html#mt>

Dle obrázku 2 mělo v roce 2013 největší veřejný dluh Řecko, a to 175 % HDP. Následováno je Itálií se zadlužeností 133 % HDP a dále Portugalskem (127,8 % HDP) a Irskem (124,2 % HDP). První pěťici nejvíce zadlužených států uzavírá s dluhem 113,1 % HDP Kypr. Následuje Belgie se svými 102,4 % HDP a poté další stát, který byl výše zmiňován jako problémový – Španělsko (93,7 % HDP). Další je trojice států, jež jsou považovány za celkem stabilní a silné státy eurozóny: Francie (93,4 % HDP), Německo (79,9 % HDP) a Rakousko (75,7 % HDP). Za touto první desítkou nejzadluženějších států eurozóny se řadí Malta (75,3 % HDP), Nizozemsko (74,3 % HDP) a Slovinsko (71,7 % HDP). Pouze čtyři státy eurozóny v roce 2013 měly výši veřejného dluhu menší než 60 % HDP, tedy Finsko (56,5 % HDP), Slovensko

⁴⁶ DĚDEK, Oldřich. Krizové období. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 5. 1. 2015 [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/krizove-obdobi>

⁴⁷ BYDŽOVSKÁ, Marie. Kořeny a průběh krize eurozóny. *Euroskop.cz*. [online]. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9026/sekce/koreny-a-prubeh-krize-eurozony/>

(55,5 % HDP), Lucembursko (22,9 % HDP) a Estonsko s rekordně nízkou hodnotou 6 % HDP.

4.2.2 Nedokonalost jednotné měnové politiky

Společně s příchodem krize vyvstaly na povrch problémy, které se rozvíjely v průběhu doby již od založení měnové unie. Čas prověřil, které státy jsou odolnější vůči vnějším negativním vlivům a které jsou naopak vůči nim více náchylné. V eurozóně se tak vyčlenila skupina silnějších států, která se musela podílet na financování států, jež podlehly krizi nebo jim hrozil finanční kolaps a skupina slabších států, závislých na finanční pomoci z vnějšku.

A právě rozdílné hospodářské politiky jednotlivých členských států jsou příčinou velkých rozdílů mezi státy, a to hlavně v podobě makroekonomických nerovnováh (viz kapitola 3.2). Ani opatření, zavedená v průběhu krize, která byla popsána v závěru předchozí kapitoly, se však nesesetkala s úplným pozitivním ohlasem.

Negativní postoj k výše uvedeným změnám a opatřením zaujal i bývalý prezident České republiky, uznávaný ekonom a zarytý odpůrce EU a eura jako společné jednotné měny, Václav Klaus. *„V uplynulých měsících se v Evropské unii velmi riskantně a velmi nezodpovědně jedná o vytvoření dalšího zcela zbytečného EU projektu – bankovní unie. Ta chce usilovat o čtyři velmi problematické věci: o jednotný evropský bankovní dohled, o společný evropský systém pojištění vkladů, o společný evropský systém pro restrukturalizaci bankovního sektoru a o společná pravidla fungování bank. (...) Projekt bankovní unie lze vnímat jako pokus o vytvoření doplňku měnové unie a další krok na cestě k dotvoření unie fiskální. Vnitřní nesourodost eurozóny se bohužel žádnou umělou unifikací odstranit nedá. Teď vážně hrozí, že budou z našeho fondu pojištění vkladů zachraňovány zahraniční banky. Představa, že Frankfurt bude v dohledné době schopen přebrat zodpovědnost za více než šest tisíc finančních institucí v EU, není reálná. Bankovní unie je nebezpečný hazard.“*⁴⁸

Václav Klaus dále podporuje svůj názor na nedokonalost jednotné měnové politiky tímto tvrzením: *„Již dvě desetiletí vystupuji proti nápadu na vytvoření společné evropské měny. Argumenty jsou poměrně triviální – Evropa není ekonomicky dostatečně homogenní entitou (a nemá takovou míru cenové a mzdové flexibility a mobility práce, aby to nevadilo) a Evropa není a nemůže být entitou politickou (nevytváří ji jeden národ a není v ní pocit identity a z ní vyplývající solidarity). To jsou dlouhodobě platné charakteristiky, které se v čase mohou měnit a také se mění, ale jen pomalu. Urychlit jejich pohyb je možné jenom násilím, nikoli*

⁴⁸ KLAUS, Václav. Předmluva prezidenta ke sborníku CEPu „Bankovní unie – Morální hazard evropských rozměrů?“. Klaus.cz. [online]. 23. 3. 2013 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/3332>

politikou. (...) Evropa může být, i když i o tom pochybuji, sjednotitelná jenom evolučně, nikoli politickým rozhodnutím, nikoli revolučně. Není náhodou, že politické rozhodnutí zavést euro Evropu nesjednotilo. Způsobilo něco daleko horšího – narušilo přirozené evoluční procesy a vyvolalo opačné efekty. To v 80. letech postřehla – mezi relevantními evropskými politiky jako jediná – Margaret Thatcherová, která správně předvíдалa, že to v Evropě povede k novým nepřátelstvím mezi státy, že politika potlačování role národních států učiní Německo ještě větším a mocnějším a že místo „evropského Německa“ vznikne „německá Evropa“. K tomu se Evropa již dnes rychle přibližuje.“⁴⁹

I v otázce eurozóny platí staré známé pravidlo, které říká, že celek je tak silný, jak silný je jeho nejslabší článek. Pokud se tedy ekonomicky silné a vyspělé státy spojí do jednoho celku se státy méně vyspělými, nelze očekávat, že výsledné seskupení bude silné, úspěšné, stabilní a vyrovnané. Ekonomická výkonnost státu závisí na mnoha faktorech, jimiž jsou např. přírodní podmínky, kultura, historie, vzdělanost obyvatelstva, národní zvyky a tradice, programy národních vlád a další.

V eurozóně jsou tak patrné veliké rozdíly mezi členskými státy a je prakticky nemožné, aby se jednotnou měnovou politikou změnila mentalita obyvatel. A jestliže by mělo docházet k vyrovnání rozdílů mezi jednotlivými státy, jednalo by se o financování slabších států těmi silnějšími, což by mělo za následek ztrátu motivace k lepším výsledkům u slabších států a odliv financí od silnějších států, jež řádně a svědomitě provádějí své vlastní politiky.

Slovy Václava Klause: *„Euro nejen Evropu nesjednotilo, ale zbavilo ji tolik potřebné pozornosti jednotlivých zemí k vlastním financím. Teze, že nic nedává zemím takový pocit disciplíny jako vlastní měna, je určitě pravdivá. Dluhová krize je toho důkazem.“⁵⁰*

Shrnutí

Z předchozích kapitol je zřejmé, že krize v eurozóně se nedotkla jen jedné oblasti, ale zasáhla celou ekonomiku. Tato krize je složena ze tří jednotlivých krizí, a to z bankovní krize, krize veřejných rozpočtů a měnové krize. Příliš volná měnová politika nevhodná pro podmínky některých členských ekonomik dala vzniknout krizi bankovní, která se týká především Irska, Španělska a do určité míry také Řecka. Krize rozpočtová a krize bankovní se navzájem doplňují a posilují, protože problémové banky vyžadují podporu ze strany státu a zároveň problémy státu destabilizují bankovníctví. A konečně měnová krize se projevuje v podobě

⁴⁹ KLAUS, Václav. Sjednotilo euro Evropu?. *Klaus.cz*. [online]. 23. 3. 2013 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/3510>

⁵⁰ KLAUS, Václav. Sjednotilo euro Evropu?. *Klaus.cz*. [online]. 23. 3. 2013 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/3510>

extrémních deficitů obchodu a běžného účtu platební bilance v některých státech, kde růst objemu peněz v ekonomice způsobil zvýšení mezd a výrobních nákladů nad únosné meze, což se týká např. Portugalska a Řecka. Eurozóna tedy není postižena jen rozpočtovou krizí, ale musí čelit celému komplexu problémů. Názor některých ekonomů, že za všechno můžou jen nezodpovědné jižní národy je tak chybný, jelikož např. Španělsko plnilo kritéria Paktu stability a růstu lépe než Německo v době před krizí.⁵¹

⁵¹ KOHOUT, Pavel. *Finance po krizi: Evropa na cestě do neznáma*. 3. rozšířené vydání. Praha: Grada, 2011, s. 311 - 313

5 MOŽNÉ ALTERNATIVY VÝVOJE EURA

Eurozóna se už od roku 2008 potýká s krizí, které se stále nemůže zbavit a která naopak narůstá a rozšiřuje se do dalších oblastí. Některé státy se s krizí snaží víceméně úspěšně bojovat, ale jiným se i přes finanční pomoc poskytnutou z vnějšku nedaří z krize dostat a dokonce uvažují o tom, že eurozónu opustí, což je aktuálně případ Řecka.

V současnosti existuje mnoho názorů na budoucnost eura a celé eurozóny. Střetávají se zde jak názory v pozitivním slova smyslu, které věří v zářnou budoucnost eura a potlačení nežádoucí krize a proti nim stojí opačné názory, jež naopak nedávají euru do budoucna moc dobré šance a jako jediné východisko vidí rozpad eurozóny. Mezi těmito extrémny je tu pak další spousta názorů navrhujičích všemožná řešení krize a nastiňujících možné dopady na eurozónu, jednotlivé členské státy, Evropu a celý svět.

Dle těchto názorů se rýsují různé plány na možné řešení vzniklé situace. Ovšem každý z těchto plánů má své pro a proti. V následujícím textu budou nastíněny některé z těchto plánů včetně názorů je podporujících či jim odporujících.

5.1 Odchod některých zemí z eurozóny

Dnes velmi aktuální plán ze strany Řecka. Je však otázkou, co by návrat k původní národní měně způsobil. Návrat k původním měnám by mohl být u některých států velmi složitý a důsledkem by bylo vysoké kurzové riziko, přičemž dluh těchto států by asi zůstal nadále v eurech, což by se zemím ještě více prodražilo kvůli levnější měně. Nová měna (drachma) by totiž vůči euru rychle oslabil.

Proti tomuto plánu je vyzdvihováno morální hledisko. Řecko obdrželo obrovskou finanční pomoc ze strany finančních institucí, které získávají prostředky od dalších členských států. Nebylo by tedy moc morálně správné získat tak vysokou finanční pomoc (nejméně 240 mld. EUR) a poté eurozónu jen tak opustit.

Důležitý by byl i možný dopad na ostatní státy. V případě odchodu některého státu z eurozóny by mohl nastat tzv. dominový efekt, kdy by tento stát následovaly další a další, pro eurozónu by to znamenalo ještě větší krizi a později možná i celkový rozpad. I tady se ale názory liší. Jedni se domnívají, že odchod Řecka by měl na eurozónu fatální následky a znamenalo by to její absolutní konec, druzí vidí eurozónu natolik silnou, že by podle nich byla schopna odchod Řecka ustát a dokonce by se jí i možná dařilo lépe.

V dnešní době se dnes hodně mluví o odchodu Řecka, popř. další jižních států, označovaných jako problémové. Ale je zde i jiný možný scénář, a to odchod jednoho z nejsilnějších států eurozóny – Německa.

K otázce možného odchodu některých států se vyjádřil i uznávaný ekonom Aleš Michl. *„Historie měnových unií říká, že první nejčastěji odcházela nejsilnější země. Německo by ovšem riskovalo drsné posílení své nové měny (asi marky), což by zbrzdilo export, a i jemu by hrozila hlubší recese. Navíc by byla nutná pomoc německým bankám, neboť by se jim prudce znehodnotila zahraniční aktiva. A pak, kdo by chtěl zůstat v klubu s Řeckem? Tahle volba by neměla vítěze. Pokud by odešli slabší, pomohlo by jim to. Jejich podniky by dostaly povzbuzující kopanec v podobě slabšího kurzu a výhodnějšího exportu. Nejprve by si ale prošli finanční krizí.“*⁵²

V tomto případě by pravděpodobně euro fungovalo dál, ale rozšiřování eurozóny by šlo jen těžko předpokládat.

5.2 Rozpad eurozóny a návrat k vlastním měnám

Pro mnohé snad jedno z nejhorších možných řešení. Pro jiné jediné možné východisko. Nabízí se zde otázka, jakým způsobem by došlo k rozpadu eurozóny a zániku jednotné společné měny, jelikož dle stávající právní úpravy není možné členský stát z eurozóny vyloučit.

Návrat k vlastním samostatným měnám by byl pro státy velice nákladný a vyloučena není ani bankovní krize, která by mohla nastat. Negativní dopad by to mělo i na finanční trhy a situace by se stabilizovala možná až po mnoha letech. Přejít na vlastní měnu by se tak mohl státům hodně prodražit. Proto ještě žádný z členů eurozóny neopustil a nikdo se do toho zrovna moc nehrne.

Ovšem někteří se rozpadu nebrání, jako třeba politik a ekonom Petr Mach. *„Friedman tipoval životnost eura na deset – patnáct let, což je obvyklá délka „hospodářského cyklu“, doba dostatečná na to, aby se některá země dostala do problémů, ze kterých bez možnosti devalvace není úniku. (...) Pokud se eurozóna rozpadne, nebude to žádná škoda. Skončí experiment, který byl k zániku odsouzen od počátku.“*⁵³

⁵² MICHL, Aleš. *MICHLiq: inteligentní průvodce ekonomikou*. Vyd. 1. Editor Ondřej Neumann. Praha: R Media, 2014, s. 101

⁵³ MACH, Petr. Rozpad eurozóny - žádná škoda. *Ing. Petr Mach, Ph.D.* [online]. 23. 5. 2012 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://www.petrmach.cz/clanky/rozpad-eurozony-zadna-skoda>

Tato možnost by tedy představovala úplný zánik eura jako jednotné společné měny a návrat států k vlastním měnám (pravděpodobně původním měnám, které byly zrušeny zavedením eura).

5.3 Nové seskupení

Dalším možným scénářem je vznik nového uskupení, resp. přejmenování a přeorganizování toho stávajícího. Naskýtají se tak dvě možnosti – vznik Spojených států evropských nebo Svazu evropských republik.

Klíčem k tomuto scénáři je společné euroministerstvo eurofinancí, společná europokladna a eurodluhopisy, a to vše umístěné v Německu na ministerstvu financí.⁵⁴

Jako jeden z prvních vyzval k vytvoření Spojených států evropských Winston Churchill, bývalý armádní důstojník, válečný zpravodaj a britský premiér. V jeho slavném projevu, jenž přednesl studentům curyšské univerzity v roce 1946 a ve kterém zformuloval své závěry, řekl: *„Existuje lék, který... by během několika let učinil celou Evropu... svobodnou a... šťastnou. Tímto lékem je obnova evropské rodiny nebo její co největší možné části, a vytvoření struktury, díky níž by mohla žít v míru, bezpečí a svobodě. Musíme vybudovat něco jako Spojené státy evropské.“*⁵⁵

Spojené státy evropské tedy představují možnou federaci evropských států, která by fungovala na stejném principu jako Spojené státy americké. Naproti tomu Svaz evropských republik (někdy užíván i název Svaz evropských socialistických republik) se blíží modelu Sovětského svazu. Častěji je však vyzdvihována první z uvedených možností, tedy Spojené státy evropské.

Možnost federace evropských států se jeví asi jako neschůdnější řešení. Mnozí vidí v přeměně eurozóny na federaci budoucnost, jelikož model jednotné měnové politiky bez jednotné fiskální politiky se příliš neosvědčil. Bylo by však potřeba upravit podmínky v rámci EU a současné eurozóny, protože vznikem federace by se vyčlenila skupina států, která zavedla euro a její integrace by tak byla rychlejší než u skupiny států, které se zatím ke společné měně nepřipojily. A otázkou také zůstává, zda by se nově vzniklá federace nestala jen nástrojem transferů peněz.

⁵⁴ MICHL, Aleš. *MICHLiq: inteligentní průvodce ekonomikou*. Vyd. 1. Editor Ondřej Neumann. Praha: R Media, 2014, s. 101

⁵⁵ European Commission. Winston Churchill: calling for a United States of Europe. *European Union*. [online]. [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/eu-history/founding-fathers/pdf/winston_churchill_en.pdf

U této možnosti se nedá s určitostí odhadnout, jestli by euro jako společná měna zůstalo i ve federaci, ale vznik úplně nové měny by byl pro státy až příliš nákladný a tak lze říci, že euro by snad i nadále mohlo fungovat jako společné platidlo.

5.4 Další možnosti vývoje eura

V předchozích možných případech řešení nastalé krize eurozóny, tedy odchod některých zemí (těch nejslabších nebo naopak těch nejsilnějších), úplný rozpad eurozóny či vznik nové federace, představuje dva možné vývoje eura, a to buď úplný zánik, nebo jeho zachování jako společné měny.

To ale samozřejmě nejsou jediné možné scénáře řešení krize v eurozóně. Nabízejí se i jiné možnosti, jako např. vyhlášení bankrotu nejvíce zadlužených zemí, zachování eurozóny ve stávajícím složení, ovšem s nastavením nových pravidel, která umožní vzájemné přesouvání dluhů, dále poskytování dotací, snižování výdajů a mnoho dalších způsobů.

Jednou z možností je také nechat vše tak, jak je. Nechat věcem volný průběh a čekat, jak se situace dál vyvine. Tento případ ale není moc žádoucí, protože postižené státy vyžadují pomoc a silné státy je nechtějí nechat v nesnázích, jelikož bankrot nejslabších států by ovlivnil dění v celé eurozóně, tedy i ty silnější státy.

Budoucnost eura jako společné jednotné měny je tedy nejistá, jelikož se stále přesně neví, jakým směrem se bude dále ubírat vývoj eurozóny. Dnes je velmi aktuální první z uvedených možností – odchod některých států z eurozóny, jelikož jak už bylo zmíněno výše, Řecko, jako jedna z nejvíce zadlužených a problémových zemí, uvažuje o odchodu z eurozóny. Avšak i když se jedná o aktuálně nejvíce pravděpodobné řešení, nemusí být konečným. Situace se v dnešní době mění ze dne na den, a tudíž se dá další vývoj eurozóny, stejně tak jako eura, jen stěží předpokládat.

ZÁVĚR

Hlavním cílem práce této bakalářské práce bylo na základě popisu základních milníků v používání jednotné měny euro popsat hlavní současné problémy eura a na základě toho předpovědět možné alternativy jeho dalšího vývoje.

Bylo též nezbytné představit i celý historický vývoj měnové unie, včetně prvotních nezdarů, aby bylo zřejmé, že proces vytvoření něčeho takového, jako společná hospodářská a měnová unie v rámci Evropy, je otázkou několika desítek let. A ani po tak dlouhé době není tento proces úplně dokončen a vyladěn do dokonalosti. Důkazem toho jsou aktuální problémy některých členských států eurozóny, které ovlivňují další členy, ale i státy mimo eurozónu.

Současné problémy eurozóny spočívají především v krizi veřejných financí, doprovázené nedokonalostí jednotné měnové politiky, přičemž asi nejvíce problémovým státem je Řecko, které nyní zvažuje i možnost odchodu z eurozóny. To je ale pouze jedna z mnoha možností, jak tuto krizovou situaci řešit. Kromě odchodu některých členských států z eurozóny (ať už těch ekonomicky silnějších nebo slabších) se nabízí i další řešení, jakými jsou např. rozpad eurozóny a návrat k vlastním měnám (což je asi jedna z finančně nejnákladnějších možností, která zároveň představuje zánik eura jako jednotné společné měny), dále je zde i možná varianta vzniku nového seskupení, tedy vznik federace evropských států, kdy by euro zůstalo společnou měnou i nadále. Odborníci ale uvádějí i jiné možnosti dalšího vývoje. U většiny z nich se s eurem jako jednotným platidlem počítá i do budoucna.

Jednotná měna euro přinesla mnoho výhod. Z těch hlavních je dobré zmínit např. usnadnění mezinárodních obchodů, výhody v oblasti turismu, snížení transakčních nákladů a odstranění měnového rizika. Vznik eura měl být pokusem o sblížení jednotlivých států Evropy. Avšak nebyl zde uvážěn jeden velmi důležitý fakt, a to že v eurozóně se setkávají různě ekonomicky vyspělé země. Na jedné straně jsou silné a stabilní státy a proti nim stojí státy slabší. Kdyby bylo euro platidlem jen jedné z těchto skupin, situace by byla mnohem lepší. Tento fakt se tak dá považovat za jednu z možných příčin problémů v eurozóně. Euro by měly zavést pouze státy na stejné nebo podobné úrovni, což byl i prvotní plán. Nicméně porušování daných pravidel není výjimkou ani v eurozóně, a tak se lze v její historii setkat i s případem falšování hospodářských výsledků za účelem stát se členem eurozóny. Čas ukázal pravdu a prověřil, které státy jsou silné a naopak které jsou ke krizím náchylnější.

Dalším důležitým aspektem je globalizace. Globalizace přináší propojování států celého světa a tím umožnila i celosvětový pohyb kapitálu. Ale s propojováním trhů se zároveň ukázalo, jak

i zpočátku malý lokální problém může přerůst v něco velkého, co zasáhne celý svět. Je tedy potřeba být obezřetní a mít připraven i náhradní plán pro případ krize, která by mohla nastat. Porušování stanovených pravidel a zavádění nových upravených opatření až když se krize projeví, není moc efektivní a nenabízí rychlé řešení situace, spíše prodlužování a oddalování problémů do budoucna. To lze vidět na příkladu současné situace v eurozóně.

Krize je navíc doprovázena i strachem a nedůvěrou. Nikdo neví, co bude zítra. Co se stane? Jak bude dál krize pokračovat? Jak se projeví? Jaké další dopady bude mít? Bude euro i nadále stabilní světovou měnou? Jak budeme reagovat? Na tyto otázky nikdo nezná odpověď. Laici i odborníci mohou další vývoj eurozóny i eura jen předpokládat. Snad jen hrstka nejmocnějších představitelů zasvěcených do této problematiky má bližší informace, ale svět a dění v něm jsou i nedále nevyzpytatelné a situace se může změnit každým dnem.

Aktuální stav, ve kterém se eurozóna nyní nachází, není dlouhodobě udržitelný, a tak bude muset přijít změna. Možných scénářů je hodně a každý má své pro a proti. Nelze s určitostí říci, jakým směrem se bude dál eurozóna vyvíjet a zda bude euro i nadále jednotnou evropskou měnou. Vznik jednotné měny byl však velmi finančně nákladný a návrat k vlastním měnám by se mohl stát opravdu hodně prodražit. Lze tedy předpokládat, že euro bude jako platidlo fungovat i nadále.

V dnešní době ovšem dle mého názoru čelíme jiným, mnohem důležitějším a podstatnějším hrozbám než jakou je např. otázka eura. Situace na Ukrajině probudila dřímající nepokoje a rivalitu mezi státy. Proto je dnes, více než kdy jindy, potřeba držet spolu a snažit se udržet mír, tak těžko vydobytý našimi předky.

Je důležité, abychom se snažili dělat rozhodnutí, která nebudou v budoucnu hodnocena jako historické omyly a zároveň se musíme umět dívat také zpět do minulosti, za účelem poučení se ze svých chyb a znovu je neopakovat. V otázce takového seskupení jako je eurozóna, to platí dvojnásob.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] BYDŽOVSKÁ, Marie. Kořeny a průběh krize eurozóny. *Euroskop.cz*. [online]. [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9026/sekce/koreny-a-prubeh-krize-eurozony/>
- [2] Central intelligence agency. The World Factbook. *CIA*. [online]. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2186.html#mt>
- [3] CIHELKOVÁ, Eva. *Evropská ekonomická integrace: procesy, politiky, governance*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2011, 335 s. ISBN 978-802-4518-350.
- [4] ČT 24. Ekonomická krize: nejdříve špatné hypotéky, poté krach bank. *ČT 24*. [online]. 7. 9. 2009. [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/65850-ekonomicka-krize-nejdrive-spatne-hypoteky-pote-krach-bank/>
- [5] DĚDEK, Oldřich. Brettonwoodský řád. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 1. 1. 2014 [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/brettonwoodsky-rad>
- [6] DĚDEK, Oldřich. Evropský měnový systém. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 1. 1. 2014 [cit. 2014-11-29]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/evropsky-menovy-system>
- [7] DĚDEK, Oldřich. Hotovostní euro. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 1. 12. 2013 [cit. 2014-12-28]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/hotovostni-euro>
- [8] DĚDEK, Oldřich. Krizové období. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 5. 1. 2015 [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/krizove-obdobi>
- [9] DĚDEK, Oldřich. Maastrichtská kritéria. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 1. 12. 2013 [cit. 2014-12-27]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/maastrichtska-kriteria>
- [10] DĚDEK, Oldřich. Maastrichtská smlouva. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 1. 1. 2014 [cit. 2014-12-27]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/maastrichtska-smlouva>

- [11] DĚDEK, Oldřich. Pakt stability a růstu. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 1. 12. 2013 [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/pakt-stability-a-rustu>
- [12] DĚDEK, Oldřich. První dekáda eura. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 5. 1. 2015 [cit. 2015-02-17]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/prvni-dekada-eura>
- [13] DĚDEK, Oldřich. Vznik eurozóny. *Zavedení eura v České republice*. [online]. 1. 12. 2013 [cit. 2014-12-28]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/vznik-eurozony>
- [14] DĚDEK, Oldřich. *Historie evropské měnové integrace: doba eura*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013, 283 s. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 7/2013. ISBN 978-808-6729-916.
- [15] DĚDEK, Oldřich. *Historie evropské měnové integrace: od národních měn k euru*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck. 260 s. ISBN 978-80-7400-076-8.
- [16] European commission. Winston Churchill: calling for a United States of Europe. *European Union*. [online]. [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/eu-history/founding-fathers/pdf/winston_churchill_en.pdf
- [17] Eurostat. Euro/ECU exchange rates – annual data. *Eurostat*. [online]. [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
- [18] Evropa 2045. Ekonomická krize. *Evropa 2045*. [online]. [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=8&tema=172>
- [19] Evropská unie. Schumanova deklarace z 9. května 1950. *Evropská unie*. [online]. [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/europe-day/schuman-declaration/index_cs.htm
- [20] Evropská centrální banka. Hospodářská a měnová unie (HMU). *Evropská centrální banka*. [online]. [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://www.ecb.europa.eu/ecb/history/emu/html/index.cs.html>
- [21] KLAUS, Václav. Předmluva prezidenta ke sborníku CEPu „Bankovní unie – Morální hazard evropských rozměrů?“. *Klaus.cz*. [online]. 23. 3. 2013 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/3332>

- [22] KLAUS, Václav. Sjednotilo euro Evropu?. *Klaus.cz*. [online]. 23. 3. 2013 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/3510>
- [23] KOHOUT, Pavel. *Finance po krizi: Evropa na cestě do neznáma*. 3., rozš. vyd. Praha: Grada, 2011, 328 s. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-4019-5.
- [24] Komise es. Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru, Výboru regionů a Evropské centrální bance ze dne 7. května 2008. *Deset let HMU: úspěchy a problémy po prvních deseti letech fungování Hospodářské a měnové unie*. [online]. 7. 5. 2008 [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0238&from=CS>
- [25] LACINA, Lubor. *Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-560-5.
- [26] MACH, Petr. Rozpad eurozóny - žádná škoda. *Ing. Petr Mach, Ph.D.* [online]. 23. 5. 2012 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://www.petrmach.cz/clanky/rozpad-eurozony-zadna-skoda>
- [27] MARKOVÁ, Jana. *Mezinárodní měnová spolupráce: náklady a přínosy členství v měnové unii*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2006, 269 s. ISBN 80-245-1053-7.
- [28] MICHL, Aleš. *MICHLiq: inteligentní průvodce ekonomikou*. Vyd. 1. Editor Ondřej Neumann. Praha: R Media, 2014, 160 s. ISBN 978-80-905629-2-9.
- [29] STUHLÍK, Jan. Pád Lehman Brothers: Co poslalo svět do finanční propasti. *Peníze.cz*. [online]. 14. 9. 2009 [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/svetova-ekonomika/59054-pad-lehman-brothers-co-poslalo-svet-do-financni-propasti>